

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

Ivona Henrichová

BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ NA ÚSEKU ŠKOLSTVÍ

Safety and health protection in the section of education

Bakalářská práce

Vedoucí práce: JUDr. Dalimila Gadasová, Dr.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci 10.3.2012

Ivona Henrichová

Děkuji JUDr. Dalimile Gadasové, Dr. za odborné vedení a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

Anotace

Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále BOZP) patří k základním právům a povinnostem u každého pracovně právního vztahu.

Ve školství je třeba k této otázce přistupovat ze dvou hledisek. Škola jako zaměstnavatel je povinna zajistit BOZP ve vztahu ke svým zaměstnancům. Jako vzdělávací instituce odpovídá také za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání.

Na základě studia právních předpisů a odborné literatury související s oblastí BOZP, práce zkoumá aplikaci těchto předpisů a dodržování v praxi ve vybraných mateřských a základních školách. Výsledkem je pak vyhodnocení rizik, které mohou vést ke vzniku úrazů a nemocí z povolání a také demonstrativní nastínění bezpečnostních opatření.

Annotation

Providing for occupational safety and health (hereinafter referred to as safety and health) belongs to the basic rights and duties in any labour-law relation.

In school system we have to consider this matter from two viewpoints. The school as an employer is obliged to ensure safety and health in relation to its employees. As an educational institution it is responsible for providing for safety and health of children, pupils and students during education.

On the basis of the research of legal regulations and specialized literature related to the sphere of safety and health, the work studies the application of these regulations and observance in practice in some chosen nursery schools and primary schools. The result is the evaluation of the risks which can bring some injuries and job-related illnesses and a demonstrative outline of security measures.

Obsah:

Úvod	6
------------	---

Teoretická část

1. Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

1.1 Právní předpisy v oblasti BOZP	7
1.2 Povinnosti zaměstnavatele a práva a povinnosti zaměstnance	9
1.3 Předcházení ohrožení života a zdraví při práci, prevence rizik	14
1.4 Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí	16

2. Bezpečnost a ochrana zdraví při vzdělávání

2.1. Prevence rizik při zajišťování vzdělávání v ZŠ a MŠ	21
2.2 Povinnosti škol v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků	27
2.3 Pracovní úrazy a nemoci z povolání a školní úrazy	32

Praktická část

3. Výsledky šetření na úseku BOZP ve vybraných školách

3.1 Dokumentace škol v oblasti BOZP	38
3.2 Organizace BOZP ve školách	41
3.3 BOZP jako součást ŠVP	43
3.4 Záznam z pozorování	48

Závěr	53
-------------	----

Použitá literatura a zdroje	55
-----------------------------------	----

Použité zkratky	58
-----------------------	----

Přílohy 1-6	59
-------------------	----

Úvod

Problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je součástí každodenní praxe všech zaměstnanců v různých odvětvích. Na každém pracovišti se vyskytuje spousta nebezpečných činitelů, které mohou ohrozit zdraví lidí. V zájmu bezpečnosti a ochrany zdraví je třeba zajistit vyhovující podmínky v každé organizaci.

Ve školství je této problematice věnována velká pozornost. Školy, jako zaměstnavatelé pedagogických a nepedagogických pracovníků, jsou povinny zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci v oblasti pracovně právních vztahů. Navíc také odpovídají za bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů ve vzdělávacím procesu. Ve škole stráví člověk už od dětského věku spoustu času, a proto by mělo být v zájmu celé společnosti, aby byla řádně zajištěna bezpečnost všech účastníků vzdělávání. Školy jsou ve srovnání s jinými organizacemi ve složitější situaci. Vždy byly více sledovány veřejností než jiné organizace, a tak i malé pochybení je bráno jinak, než jak by na ně bylo pohlíženo u jiných institucí.

Odpovědní pracovníci ve školách vyvíjejí maximální úsilí a snahu o zajištění vhodných pracovních podmínek svých zaměstnanců, zabezpečují prevenci a omezování rizik ve vzdělávacím procesu. Statistické výkazy o úrazovosti ve školství poukazují na stálou nutnost prevence a výchovy dětí a žáků k ochraně a péči o zdraví. Je třeba důsledné vedení žáků k dodržování pravidel a zodpovědnému chování při ochraně svého zdraví i zdraví ostatních. Péče o zdraví je proto samozřejmou součástí vzdělávacího procesu na všech stupních škol a je součástí školních vzdělávacích programů. Cílem je, aby získané poznatky a návyky žáci uplatňovali i po skončení studia v pracovním procesu.

Problematikou BOZP se nezabývá pouze jeden zákon, této problematice se dotýká spousta právních předpisů různé právní síly. Tato bakalářská práce zobrazuje přehled základních dokumentů vztahujících se k BOZP a měla by vedoucím zaměstnancům škol usnadnit orientaci v právních předpisech souvisejících s oblastí BOZP. Cílem práce je upozornit na povinnosti škol v oblasti BOZP, rizika ohrožující bezpečnost a zdraví při vzdělávání, význam prevence v této oblasti a pomoci při zajišťování kvalitní péče o bezpečnost a ochranu zdraví ve školách.

1. Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

1.1 Právní předpisy v oblasti BOZP

S oblastí bezpečnosti a ochrany zdraví při práci souvisí celá řada právních předpisů různé právní síly. Zaměstnavatelé musí respektovat nejen legislativu ČR, ale i evropské normy, protože naše republika je členem Evropské Unie. Důležitým dokumentem je například Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 155 z roku 1981, která byla v naší republice ratifikována v roce 1988 a je jedním z nejdůležitějších závazků v oblasti BOZP¹.

Z důvodu společenských změn a rychlého rozvoje procesů a technologií stále dochází k přijímání nových předpisů, které je třeba respektovat. V zájmu každého zaměstnavatele by mělo být zajistit příznivé pracovní podmínky svých zaměstnanců a dodržovat zásady bezpečnosti a ochrany zdraví na každém pracovišti s ohledem na zvláštnosti jednotlivých pracovišť.

K nejdůležitějším právním normám v oblasti BOZP z pohledu školství patří Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod zaručuje všem občanům základní práva, jako je mimo jiné i právo na život a ochranu zdraví. Dále je zde ukotveno také právo občanů na vzdělání. K dalším právům patří například právo na příznivé životní prostředí a uspokojivé pracovní podmínky².

Dalším významným právním předpisem je zákoník práce³. Tento dokument upravuje oblast pracovně právních vztahů a zabývá se také otázkami z oblasti BOZP. S výkonem práce úzce souvisí zajištění vhodného pracovního prostředí a vyhovujících podmínek k výkonu práce.

Pro oblast školství je vydán speciální zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon)⁴. Tento zákon upravuje vzdělávání v České republice v různých druzích škol, podmínky vzdělávání

¹ Romaněnko, J., Skácelík, P., Legislativa BOZP ve školství, Soudy, 2008, Praha, 403s. ISBN978-80-86846-26-2

² Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

³ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen Zákoník práce) v platném znění

⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon v platném znění

a výchovy, stanovuje práva a povinnosti při vzdělávání a vymezuje rovněž působnost orgánů státní správa a samosprávy ve školství. Ve školském zákoně jsou upraveny veškeré záležitosti související se vzdělávacím procesem. Ze školského zákona vyplývá školám povinnost zajistit bezpečnost dětí, žáků a studentů při vzdělávání.

Velmi významným dokumentem v oblasti BOZP je zákon o ochraně veřejného zdraví⁵. Tento právní předpis se zabývá ochranou a podporou veřejného zdraví. Ve smyslu tohoto zákona by měly být prováděny činnosti a opatření zajišťující tvorbu a ochranu zdravých životních a pracovních podmínek. Zákon se zabývá například otázkou pitné vody, její kontrolou a dodávkou, řeší také otázku kvality vody v koupalištích a saunách a povinnosti provozovatelů. Pro oblast školství je z tohoto zákona důležité zejména stanovení podmínek pro výchovu, vzdělávání dětí a mladistvých, podmínky vnitřního prostředí stavby určené ke vzdělávání a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy pro hry dětí. Jsou zde stanoveny hygienické požadavky na provoz škol a školských zařízení, podmínky provozu škol v přírodě a konání zotavovacích akcí. Zákon vymezuje také podmínky provozování stravovacích služeb. Nalezneme zde ustanovení týkající se ochrany před hlukem, vibracemi a jinými vlivy, které mohou způsobit poškození zdraví. V souvislosti s výkonem práce je zde řešena kategorizace prací a rizikové práce. Ze zákona vyplývají také povinnosti související s ochranou před infekčními chorobami. Zákon vymezuje funkci státní správy v oblasti veřejného zdraví.

Tento výčet je pouze demonstrativní, neboť nelze zde prezentovat všechny právní předpisy, a to i s ohledem na jejich právní sílu. Ustanovení jednotlivých zákonů jsou blíže specifikována a rozpracována ve spoustě dalších právních předpisů nižší právní síly.

Uvedený právní stav je 1. 2. 2012. V textu je tedy prezentováno platné znění k tomuto datu.

⁵ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví o ochraně veřejného zdraví v platném znění

1.2 Povinnosti zaměstnavatele, práva a povinnosti zaměstnance

Povinnosti zaměstnavatele

Lidský život a zdraví je v žebříčku hodnot na prvním místě a má nevyčíslitelnou hodnotu, proto se bezpečnosti a ochrany zdraví věnuje velká pozornost. Základní zásady bezpečnosti a ochrany zdraví v pracovně právních vztazích jsou zakotveny v zákoníku práce⁶. Zákoník práce ukládá zaměstnavatelům povinnost předcházet ohrožení života při práci. Zároveň vymezuje povinnosti zaměstnavatele a práva a povinnosti zaměstnance.

Otázce bezpečnosti a ochrany zdraví je věnována pozornost již před vznikem pracovního poměru. Řízení lidských zdrojů ve firmách je součástí strategického plánování. Management podniku vytváří kompetenční model a popis pracovního místa, a tím je stanovena související potřebná odbornost a požadavky na profil pracovníka. Při výběru vhodného kandidáta na určitou pracovní pozici je zaměstnavatel povinen poskytnout uchazeči potřebné informace týkající se pracovního místa. Je sledováno splnění stanovených podmínek k výkonu určitého povolání. Odbornou způsobilost zaměstnanec prokazuje doložením dokladů o dosaženém vzdělání a odborné kvalifikaci. Ještě před podpisem pracovní smlouvy zajišťuje zaměstnavatel provedení vstupní lékařské prohlídky u sjednaného lékaře, který zajišťuje pro organizaci lékařskou preventivní péči. Tím je zajištěna zdravotní způsobilost fyzické osoby k výkonu určitého povolání⁷. Ve školství je kladen důraz také na bezúhonnost pedagogických i ostatních pracovníků a jejich morální kvality. Pedagogický pracovník musí být schopen zajistit bezpečnost svých žáků.

Z ustanovení zákoníku práce vyplývá, že zaměstnavatel odpovídá za bezpečnost svých zaměstnanců. Povinnosti zaměstnavatele v oblasti péče o BOZP zákoník práce taxativně vymezuje. Otázka BOZP je složitá a povinností zaměstnavatele v této oblasti je velmi mnoho. Mezi základní povinnosti zaměstnavatele patří zajistit, aby zaměstnanec vykonával pouze sjednané práce, ke kterým má odbornou a zdravotní způsobilost a také nepřipustit, aby zaměstnanec vykonával práce, ke kterým nemá zdravotní způsobilost.

⁶ Zákoník práce, § 101-108 v platném znění

⁷ Zákoník práce, § 30-32 v platném znění

K výkonu sjednané práce musí poskytovat zaměstnanci informace o zařazení vykonávané práce do kategorií podle katalogu prací. Potřebné informace a pokyny poskytne zaměstnavatel zaměstnanci hned při nástupu zaměstnance do pracovního poměru před zahájením pracovního procesu. Zaměstnanec musí být informován rovněž o každé změně související s jeho pracovní činností. Mezi povinnosti zaměstnavatelů patří také povinnost dostatečně a prokazatelně informovat zaměstnance o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a seznamovat zaměstnance s možnými riziky a opatřeními na ochranu před působením těchto rizik při práci.

Zaměstnavatel musí zajistit, aby zaměstnanci vykonávající určitá povolání, například zaměstnanci přicházející do styku s potravinami, vlastnili platný zdravotní průkaz, podrobili se očkování nebo měli doklad o odolnosti vůči nákaze. Zaměstnavatel také informuje zaměstnance o zdravotnickém zařízení, s kterým je sjednáno provádění preventivní lékařské péče, o rozsahu péče, harmonogramu prohlídek a očkování, kterým se zaměstnanci podrobují v souvislosti s výkonem práce. V případě potřeby je povinností zaměstnavatele zajistit zaměstnancům poskytnutí první pomoci. Zaměstnavatel zajišťuje vedení evidence v souvislosti se zajišťováním bezpečnosti a ochrany zdraví, do které má zaměstnanec možnost nahlížet.

Povinnost zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci se vztahuje na všechny fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích. V případě, že na pracovišti vykonávají práci a zaměstnanci jiného zaměstnavatele, je třeba před zahájením těchto prací informovat zaměstnance jiného zaměstnavatele, kteří vykonávají práci na jeho pracovištích o opatřeních k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci⁸.

Vzhledem k častým změnám právních předpisů i z důvodu jiných okolností zajišťuje zaměstnavatel, aby byli zaměstnanci v potřebném rozsahu a včas absolvovali školení o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Toto školení doplňuje odborné předpoklady zaměstnance a požadavky pro výkon práce. O otázkách týkajících se BOZP je zaměstnavatel povinen jednat s odborovou organizací, která může být na pracovišti zřízena a chrání zájmy zaměstnanců.

⁸ Zákoník práce, v platném znění

Pro zaměstnance se zdravotním postižením zajišťuje zaměstnavatel na svoje náklady vhodné pracovní podmínky. Zaměstnanci s handicapem po zaškolení nebo zaučení mohou zvládat výkon určitých povolání stejně dobře jako zaměstnanci bez postižení. Z důvodu zajištění rovného přístupu k zaměstnancům nesmějí být tito zaměstnanci diskriminováni. Zaměstnavatel také zajišťuje zvyšování jejich kvalifikace při výkonu jejich zaměstnání⁹.

K minimalizaci rizika poškození zdraví při práci poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci podle druhu práce osobní ochranné pracovní prostředky¹⁰. Na základě vyhodnocení možných rizik na pracovišti stanoví zaměstnavatel rozsah a druh jednotlivých ochranných pomůcek. Jsou to pracovní oděv a obuv, mycí, čistící a dezinfekční prostředky a ochranné nápoje. Přidělené osobní ochranné pracovní prostředky je zaměstnanec povinen při výkonu práce používat. Zaměstnavatel vede evidenci osobních ochranných pracovních prostředků, zajišťuje jejich údržbu a kontroluje jejich využívání k určeným účelům.

Další povinnosti zaměstnavatelů vyplývají z dalších speciálních zákonů. Lze poukázat na zákon, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy¹¹. Zákon se zabývá zajištěním dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, vyplývající ze zákona, jsou blíže specifikovány v právních předpisech nižší právní síly¹². Povinnosti zaměstnavatelů jsou vymezeny také v zákoně o ochraně veřejného zdraví¹³, ve znění pozdějších předpisů.

Oblast školství je specifickou oblastí, kde hlavním předmětem činnosti je vzdělávání. Povinnostmi všech škol v oblasti BOZP ukládá zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon¹⁴. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy stanovuje vyhláškou pracovní řád pro

⁹ Zákoník práce, § 103 v platném znění

¹⁰ Nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků a ochranných nápojů v platném znění

¹¹ Zákon 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy v platném znění

¹² Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

¹³ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví v platném znění

¹⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon v platném znění

zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí¹⁵. Tento předpis je důležitý z hlediska zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví ve školách. Zabývá se například postupem při skončení pracovního poměru pedagogických pracovníků a ředitelů škol. Dále se zde řeší pracovní doba pedagogických pracovníků. Tato se dělí na přímou pedagogickou činnost, kterou pedagog vykonává především ve škole a další práce související s přímou pedagogickou činností, které může pedagogický pracovník vykonávat i na jiném dohodnutém místě. Pracovní řád upřesňuje pravidla čerpání dovolené a studijního volna pedagogických pracovníků. Zabývá se také prováděním dohledu nad žáky.

V zájmu zaměstnavatelů je kvalitní zajištění BOZP také z důvodů provádění kontrol ze strany státních kontrolních orgánů, jako je například Oblastní inspektorát práce, Krajské hygienické stanice a Česká školní inspekce. Z tohoto důvodu zaměstnavatelé spolupracují s odborně způsobilými osobami k prevenci rizik v oblasti BOZP a požární ochrany (dále PO). Dalším důvodem zájmu na zajištění BOZP ze strany zaměstnavatelů je také ochrana před snížením produktivity práce, hrazení náhrad mzdy v době pracovní neschopnosti zaměstnance, a také snížení konkurenceschopnosti firmy¹⁶.

Práva a povinnosti zaměstnance

Zaměstnanec má právo na ochranu bezpečnosti a zdraví při práci a zároveň na informace o riziku, které mu hrozí v souvislosti s výkonem povolání. Má rovněž právo odmítnout výkon práce, pokud by ohrožovala jeho zdraví. Zaměstnanci mají právo se účastnit na řešení otázek souvisejících s bezpečností a ochranou zdraví při práci prostřednictvím odborové organizace nebo zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Zároveň také mají zaměstnanci povinnosti podílet se na vytváření bezpečného pracovního prostředí, dbát o svou bezpečnost a spolupracovat se zaměstnavatelem při zajišťování podmínek BOZP. Požadavky upravující chování zaměstnance na

¹⁵ Vyhláška č. 263 /2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí

¹⁶ Neubauer, T., BOZP v kostce neboli o čem je současná BOZP, Praha, Wolters Kluwer, 2010, 258s. ISBN 978-80-7357-556-4

pracovišti upravují vnitřní předpisy organizace, které jsou vytvořeny na základě zákoníku práce a dalších speciálních předpisů.

Zaměstnanci mají právo na přestávku v práci na jídlo a oddech nejdéle po šesti hodinách nepřetržité práce. Dále mají zaměstnanci právo na bezpečnostní přestávky a odpočinek mezi směnami. Zaměstnanec má právo na dodržování zákonem stanovené týdenní pracovní doby. V tomto směru toto ustanovení je v dnešní době porušování zejména v soukromých firmách. Při noční práci má zaměstnanec nárok na příplatek. Zákoník práce stanovuje také limity pro práci přesčas¹⁷. Mladistvým od patnácti do osmnácti roků jsou některé práce zakázány¹⁸.

Zaměstnanec je povinen dodržovat platné právní a ostatní předpisy v oblasti BOZP a účastnit se školení. Při práci musí zaměstnanci dodržovat stanovené postupy a technologie. Okamžitě hlásí zaměstnavateli zjištěné závady.

Na pracovišti platí zákaz požívání alkoholu a návykových látek¹⁹. Užitím těchto látek může dojít pod vlivem snížené pozornosti a pohotovosti i ke vzniku pracovních úrazů. Podle zákoníku práce má zaměstnavatel právo požadovat, aby se zaměstnanec podrobil dechové zkoušce, zda není pod vlivem alkoholu. Zaměstnanec je povinen tuto zkoušku podstoupit. Dle zákoníku práce je zaměstnancům uložena povinnost nekouřit na pracovištích a v jiných prostorách, kde jsou účinkům kouření vystaveni také nekuřáci. Zaměstnavatel je povinen dodržování zákazu na pracovištích zajistit. Zákaz kouření na pracovištích přispívá k zajištění kvalitnějšího pracovního prostředí a podmínek pro zajištění BOZP a PO na pracovištích.

Povinností vedoucích pracovníků je řídit, kontrolovat a organizovat práci, dále pak zajišťovat BOZP a vytvářet příznivé pracovní podmínky. K jejich dalším povinnostem patří zajistit dodržování právních a vnitřních předpisů a vytvářet podmínky pro zvyšování odborné úrovně zaměstnanců.

Pedagogický pracovník je v souvislosti s BOZP povinen přihlížet při vzdělávací činnosti k ochraně žáků riziky poruch jejich zdravého vývoje. Rozsah přímé vyučovací povinnosti pedagogických pracovníků upravuje zákon o pedagogických pracovnících²⁰.

¹⁷ Zákoník práce, § 88-100 v platném znění

¹⁸ Neubauer, T., BOZP v kostce neboli o čem je současná BOZP, Praha, Wolters Kluwer, 2010, 258s. ISBN 978-80-7357-556-4

¹⁹ Zákoník práce, § 103 v platném znění

²⁰ Zákon č.563/2004Sb., o pedagogických pracovnících v platném znění

1.3 Předcházení ohrožení života a zdraví při práci, prevence rizik

Zaměstnavatel je povinen vytvářet bezpečné pracovní prostředí²¹ a zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce. Z tohoto důvodu probíhá na pracovištích neustálý monitoring pracovního prostředí a je kladen velký důraz na prevenci rizik²². Tuto problematiku upravuje zákoník práce²³.

Aby mohla být zajištěna potřebná opatření k zajištění BOZP, je třeba pravidelně na pracovišti vykonávat činnosti zaměřené na prevenci rizik, jejich vyhledávání, hodnocení a stanovení nápravných opatření. Zaměstnavatel zpracuje seznam míst a pracovních prostor v podniku a seznam činností, které jsou na jednotlivých pracovních úsecích prováděny. Ke každému pracovnímu místu nebo činnosti je přiřazeno nebezpečí, které může nastat a je zpracován seznam rizikových činností. Je posuzována závažnost možného poškození zdraví a také pravděpodobnost, se kterou může dojít k možnému poškození zdraví. Hodnocení rizik se provádí zhodnocením pravděpodobnosti a následku určitého rizika například pomocí bodové stupnice. Tím identifikujeme rizika poškození zdraví. Na tuto činnost navazuje stanovení nápravných opatření. To spočívá ve formulování a implementaci opatření k odstranění zjištěného rizika, včetně zajištění provedení nápravy. Cílem bezpečnostních opatření v organizaci je odstranit rizika nebo omezit jejich působení tak, aby se minimalizovalo ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců.

Důvody k vyhledávání rizik jsou podle autorky Dandové²⁴:

- pracovní úrazy a nemoci z povolání
- výsledky interních a externích kontrol a prověrek BOZP na pracovišti
- podněty zaměstnanců
- různé vnější vlivy, změny legislativy

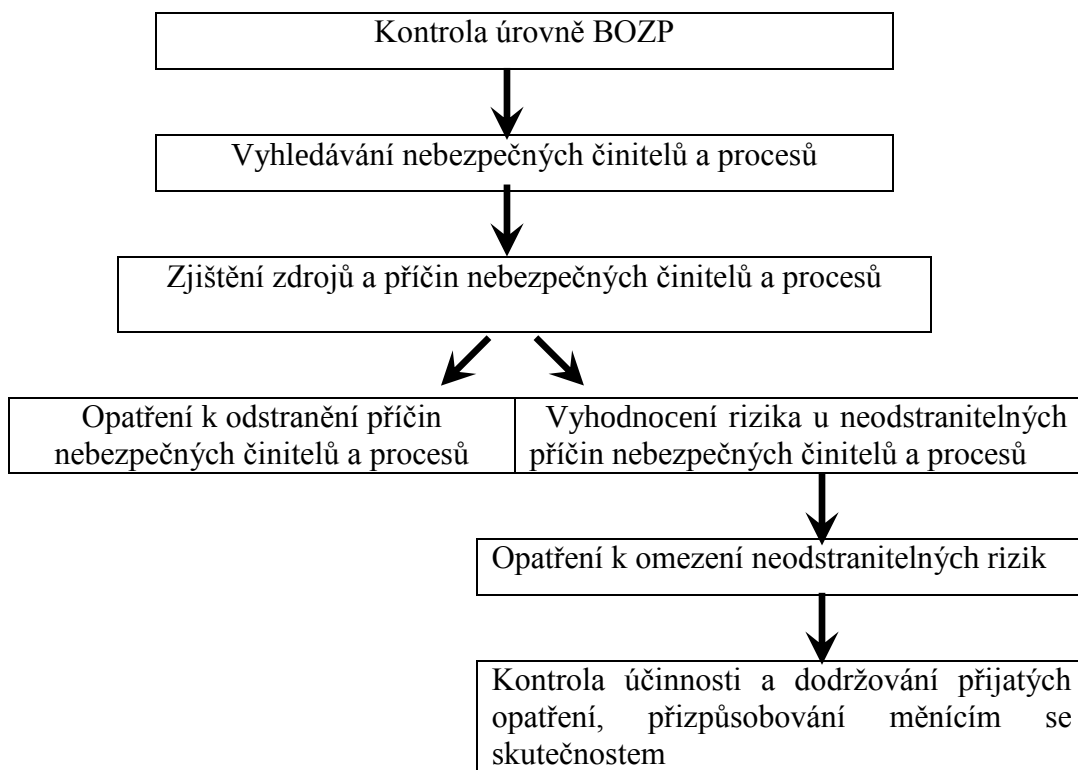
²¹ Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

²² Zákoník práce., § 102 v platném znění

²³ Dandová, E., BOZP v otázkách a odpovědích, Praha, Aspi, 2008, 140s. ISBN 987-80-7357-374-4

²⁴ Dandová, E., BOZP v otázkách a odpovědích, Praha, Aspi, 2008, 140s. ISBN 987-80-7357-374-4

Postup zaměstnavatele při prevenci rizik lze znázornit v jednoduchém grafu²⁵.

V pravidelných lhůtách je zaměstnavatel povinen prokazatelně zajistit zaměstnancům školení o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Úroveň znalostí získaných na školení prokazují zaměstnanci v písemném testu. Znalosti z oblasti BOZP doplňují odborné předpoklady zaměstnance a další požadavky pro výkon práce. Vzdělávání a proškolení zaměstnanců v problematice BOZP přispívá k zajištění bezproblémového provozu pracovišť. Poučení zaměstnanci mohou přispívat k eliminaci rizik, která se mohou vyskytnout na pracovišti, na kterém je práce vykonávána. Dodržování předpisů v oblasti BOZP zaměstnavatel soustavně vyžaduje a pravidelně kontroluje. Každá pracovní činnost je podle míry rizika zařazena do příslušné kategorie.²⁶ Zaměstnanec je o zařazení vykonávané práce do určité kategorie seznámen.

²⁵ Janáková, A., Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, Jihlava, Anag, 2011, 503s. ISBN 978-80-7263-658-3

²⁶ Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií

1.4 Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí

Zaměstnavatel je povinen provádět kontrolu pracoviště a minimalizovat rizika, která by mohla vést k ohrožení BOZP. Požadavky na pracoviště vyplývající ze zákona o bezpečnosti práce²⁷ a upřesňuje je nařízení vlády o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí²⁸. Zaměstnavatel zajišťuje vyhovující podmínky po stránce stavební²⁹, to znamená zajištění vhodného objektu k provádění určitého druhu práce, dostatek prostoru, vhodné osvětlení a mikroklimatické podmínky. Odpovídá rovněž za dodržování technologických a pracovních postupů a organizaci práce³⁰.

Dle zákoníku práce je zaměstnavatel povinen zajistit BOZP všech osob, které se s jeho vědomím zdržují na pracovišti. Ve školách jsou to:

- zaměstnanci školy
- žáci školy
- zaměstnanci externích firem, pracující ve škole
- zákonní zástupci (rodiče)

Pro případ potřeby poskytnutí první pomoci jsou na pracovištích umístěny lékárničky. Vzhled, umístění, počet a vybavení lékárniček neupravuje obecně závazný právní předpis³¹. I zde je třeba respektovat základní pravidla a zajistit splnění určitých náležitostí. Zaměstnavatel odpovídá za obsah lékárničky. Obsah lékárničky odpovídá požadavkům lékaře, který poskytuje zaměstnavateli lékařskou preventivní péči a je přizpůsoben druhu činnosti a počtu zaměstnanců na pracovišti. Obsah lékárničky je doplňován a jsou sledovány expirační lhůty vnitřního vybavení. Lékárnička musí být označena a umístěna na viditelném místě, aby v případě potřeby mohla být zaměstnanci poskytnuta rychlá a kvalitní první pomoc.

²⁷ Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy v platném znění

²⁸ Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

²⁹ Zákon č. 186/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) v platném znění

³⁰ Janáková, A., Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, Jihlava, Anag, 2011, 503s. SBN978-80-7263-658-3, s.256

³¹ Janáková, A., Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, Jihlava, Anag, 2011, 503s. ISBN978-80-7263-658-3, s.23-24

Zvláštní pozornost je věnována pracovním podmínkám těhotných zaměstnankyň, kojících žen a matek do konce devátého měsíce po porodu. Zaměstnavatel musí zajistit na pracovišti prostory pro jejich odpočinek a přizpůsobit je jejich potřebám. Tyto ženy nesmí vykonávat práci, která by mohla ohrozit jejich zdraví. Zaměstnavatel je povinen v takovém případě převést je na jinou práci. Požádá-li si těhotná zaměstnankyně, kojící zaměstnankyně nebo žena do konce devátého měsíce po porodu, která pracuje v noci, o převedení na jinou práci, zaměstnavatel je povinen jí vyhovět. Při zařazování do směn přihlíží zaměstnavatel k potřebám zaměstnankyň a zaměstnanců pečujících o děti³². Mezi povinnosti zaměstnavatele rovněž patří dodržování stanovených váhových limitů u břemen, s kterými mohou zaměstnankyně manipulovat.

Zaměstnavatel stanovuje také bezpečnostní přestávky v práci na jídlo a oddech a odpočinek mezi směnami. Blíže tyto přestávky, stejně jako překážky v práci, upravuje zákoník práce. Vedoucí pracovníci zajišťují vhodnou organizaci práce a dodržování zásad bezpečnosti na pracovišti a motivují zaměstnance k zodpovědnému přístupu k plnění pracovních úkolů. Nebezpečný vliv na zdraví může mít i jednotvárnost vykonávané práce nebo manipulace s těžkými břemeny. Důležitou zásadou při práci se zvýšeným rizikem je, že pracovníci, kteří vykonávají tuto práci, nepracují osamoceně.

Požadavky vztahující se na budovy škol a školských zařízení

Budovy škol a jejich zařízení, stejně jako jiná pracoviště, musí odpovídat platným legislativním normám. Požadavky na stavby škol, předškolních, školních a tělovýchovných zařízení nutí ředitele a další pracovníky odpovědné za technický stav budovy nejen sledovat aktuální změny a novelizaci právních předpisů, ale hlavně v jejich smyslu zajistit stav budovy školy³³. Z hlediska zajištění optimálních podmínek je třeba sledovat základní činitele, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců. Je třeba dodržet dostatečné osvětlení, zásobování vodou, mikroklimatické podmínky, pravidelné větrání a teplotu vzduchu. Pro potřeby zaměstnanců je třeba zajistit vhodné prostory pro osobní hygienu, stravování, převlékání a odpočinek. Na každém pracovišti musí být zajištěn a vyznačen únikový

³² Zákoník práce, v platném znění

³³ Vyhláška č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby

východ pro případ ohrožení bezpečnosti a zdraví a nutnosti rychlého opuštění pracoviště. Na pracovišti je třeba také udržovat čistotu a pořádek. Ředitelé škol musí z hlediska péče o zaměstnance vyhledávat nebezpečné činitele a procesy, minimalizovat možná rizika a přijímat nápravná opatření aby zajistili bezpečný vzdělávací proces. Stav pracovního prostředí je předmětem pravidelné kontroly. Každoročně jsou prováděny prověrky BOZP, kde je sledován zjištěný stav a porovnáván se stavem požadovaným. Zjištěné závady jsou uvedeny v zápise a ve stanovené lhůtě musí být odstraněny.

Budovy škol a školských zařízení musí splňovat podmínky, které vyplývají ze zákonů a dalších právních předpisů zabývajících se požadavky na pracoviště a pracovní prostředí³⁴. Specifikum školního prostředí však vyžaduje také splnění dalších požadavků daných speciálními předpisy, které upravují podmínky pobytu dětí a žáků ve školách³⁵ a hygienické požadavky na prostory a provoz pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých³⁶. Areály škol včetně budov jsou pravidelně kontrolovány pracovníky Krajské hygienické stanice a jinými institucemi. Předmětem jejich kontroly je zejména kvalita pitné vody, teplota vzduchu ve třídách, prostorové podmínky, vybavení prostor pro hygienu, převlékání, stravování a velikost dětského nábytku.

Bezpečnostní značení

Na každém pracovišti, tedy i ve školách, je na viditelných místech dle instrukcí bezpečnostního technika umístěno bezpečnostní značení. Toto značení poskytuje zaměstnancům, dětem, žákům i cizím návštěvníkům instrukce nutné k zajištění BOZP. Jedná se o informační cedule s důležitými telefonními čísly, vyznačení únikové cesty při požáru a jiném nebezpečí a označení z hlediska bezpečnosti důležitých bodů. To je například označení umístění hasicích přístrojů, hydrantu nebo označení schodiště. Na bezpečnostních cedulích je ve školách vyznačen i postup při poskytování první pomoci.

³⁴ Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

³⁵ Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých

³⁶ Vyhláška č. 238/2011 Sb., o stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch

Prověrky BOZP

Zákoník práce ukládá zaměstnavateli povinnost provádět prověrky BOZP ³⁷.

Ředitel školy každoročně zajistí provedení proverek BOZP. Za tímto účelem stanoví komisi k provedení prověrky a zpracování závěrů prověrky, a určí termín prověrky. Cílem prověrky je zhodnocení stavu pracoviště z hlediska platných zákonných norem, dále pak zpracování vnitřních směrnic organizace v souladu s legislativou a také dodržování těchto předpisů na pracovišti.

Zápis z prověrky, který obsahuje případné zjištěné závady a nedostatky, termíny a způsob jejich odstranění předá ředitel školy zřizovateli. V případě zjištění závad jsou stanoveny termíny k jejich odstranění. Řešení nezbytných oprav vyšší finanční náročnosti je řešena ve spolupráci se zřizovatelem školy.

Zákoník práce³⁸ se zabývá účastí zaměstnanců na řešení otázek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. V zájmu zaměstnanců by mělo být podílet se na tom, aby jejich pracoviště odpovídalo předepsaným normám a nedocházelo ke zbytečným pracovním úrazům nebo poškození zdraví.

Revize zařízení škol

Povinností zaměstnavatele je zajistit bezpečné pracovní prostředí. Tato skutečnost se týká nejen budov samotných, ale také vnitřního vybavení, zařízení budov, strojů a přístrojů. Požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí vyplývají z právních předpisů³⁹. Aby byla zajištěna bezpečnost při používání zařízení škol, jsou ve stanovených lhůtách prováděny revize vybraných zařízení. Revize jednotlivých zařízení může provádět pouze revizní technik, který vlastní platné osvědčení a oprávnění k provádění revizí. Tuto způsobilost je revizní technik povinen prokázat. O provedení revize nebo kontroly je vystaven písemný záznam, který je součástí dokumentace BOZP na pracovišti. Revize zařízení se provádějí ve stanovených lhůtách⁴⁰. V organizacích je zpracován plán revizí a stanovené lhůty jsou pečlivě sledovány a dodržovány.

³⁷ Romaněnko, J., Skácelík, P., Legislativa BOZP ve školství, Soudy, 2008

³⁸ Zákoník práce, §108 v platném znění

³⁹ Nařízení vlády č. 378/2001 Sb.

⁴⁰ Lhůty pro provedení revizí viz. příloha č.1

Požární ochrana

S bezpečností a ochranou zdraví při práci úzce souvisí zajištění požární ochrany (dále PO) na pracovištích. Povinnosti organizací v oblasti PO vyplývají především ze zákonů⁴¹, blíže jsou specifikovány v právních předpisech nižší právní síly⁴². Zaměstnavatelé jsou povinni zajistit v potřebném množství a druzích požární techniku, věcné prostředky požární ochrany a požárně bezpečnostní zařízení. Dále musí vytvářet podmínky k hašení požárů a pro záchranné práce. Kontrolní činnost je zaměřena na dodržování technických podmínek a návodů. Pravidelně jsou prováděny kontroly dodržování předpisů odborně způsobilou osobou. Zaměstnavatel musí umožnit orgánu státního požárního dozoru provedení kontroly plnění povinností v oblasti PO. Povinností organizace je také bezodkladně oznámit územně příslušnému operačnímu středisku hasičského záchranného sboru každý požár⁴³. Na všech pracovištích a v areálech škol platí zákaz kouření.

Na pracovištích jsou zřizovány funkce bezpečnostního technika a technika požární ochrany, kteří monitorují a vyhodnocují situaci na pracovišti a navrhuji nápravná opatření v případě, že je zjištěna závada v souvislosti se zajištěním vhodných podmínek a dochází k ohrožení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci nebo ohrožení pracoviště požárem. Na úseku prevence pracují také požární hlídky, které jsou zřízeny na každém pracovišti. Tyto hlídky kontrolují požární předpisy, připravenost základních hasebních prostředků a požární bezpečnost pracoviště. Dohlíží také na přístup k prostředkům PO a volné únikové cesty.

V souvislosti s bezpečností a ochranou zdraví při práci a požární ochranou zajistit je třeba zajistit bezpečnostní značení. Pracoviště jsou označena informačními tabulemi s pokyny nejen z oblasti BOZP, ale také PO a jsou vyznačeny únikové trasy. Na každém pracovišti je na viditelném místě umístěna požární poplachová směrnice.

⁴¹ Zákoník práce, zejména §102, odst.6, v platném znění
Zákon č.133/1985 Sb., o požární ochraně v platném znění

⁴² Vyhláška č.246/2001 Sb., o požární prevenci
Vyhláška č.255/1999 Sb., technických podmínkách věcných prostředků požární ochrany
Vyhláška č.23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb
Nařízení vlády č.91/2010 Sb., o podmínkách požární bezpečnosti při provozu komínů, kouřovodů a spotřebičů paliv

⁴³ Hanzl, J., Čermák, J., a kolektiv Školské zákony 2011, Praha, Eurounion, 2011, 551s. ISBN 978-80-7317-091-2

2. Bezpečnost a ochrana zdraví dětí a žáků při vzdělávání

V této kapitole se zaměřuji na bezpečnost a ochranu zdraví ve školství. Specifičnost tohoto prostředí vyžaduje, aby vedle povinností, které ze zákona plynou na všechny zaměstnavatele, školy zajistily splnění dalších požadavků k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků⁴⁴. Pozornost je věnována hlavně prevenci rizik, neboť i při vzdělávání může dojít k ohrožení bezpečnosti a zdraví dětí, žáků a studentů různými rizikovými faktory, kterým lze předcházet. V další části jsou demonstrována nejpodstatnější rizika ohrožení bezpečnosti a zdraví ve školách a nejdůležitější povinnosti, které musí školy plnit v této oblasti. Nalezneme zde také postup zaměstnavatele při vzniku pracovního nebo školního úrazu.

2.1 Prevence rizik při zajišťování vzdělávání v ZŠ a MŠ

Rizika při pobytu dětí v MŠ

Ředitel a bezpečnostní technik školy neustále monitorují rizika možného ohrožení zdraví dětí ve škole. V jiném prostředí běžné záležitosti mohou v mateřské škole představovat velké riziko z hlediska ohrožení zdraví dětí. Během celodenního pobytu v MŠ mohou být děti ohroženy na zdraví jak při pobytu v budově, tak i při pobytu venku. Uvnitř budovy mohou děti ohrozit na zdraví různé pády a nárazy, například pád při chůzi po schodech, pád na ostré hrany nebo pád na mokré podlaze. K úrazu způsobenému nárazem může dojít třeba nárazem dítěte do různých předmětů, nábytku, dveří a různé nárazy při pohybu ve třídě. K minimalizaci zranění dětí z tohoto důvodu je vyráběn nábytek s bezpečnostními kulatými hranami a na radiátory ústředního topení jsou instalovány kryty.

Velmi nebezpečným činitelem způsobujícím úrazy dětí je elektrický proud. Elektrické zásuvky je proto z důvodu minimalizace tohoto rizika nutné zabezpečit krytem. Obsluha elektrospotřebičů je zajišťovaná pouze dospělou osobou, při práci na PC jsou děti pod dozorem učitelky. Opravy elektrospotřebičů jsou prováděny pouze autorizovaným servisem.

⁴⁴ Zákon č. 561/2004Sb., školský zákon

Nebezpečné riziko pro děti mohou představovat různé čisticí a dezinfekční prostředky používané k úklidu ve školách. Tyto prostředky musí být uloženy mimo dosah dětí, nejlépe v uzavřených skříňkách. Ve školách je zakázáno používání žíravin a zdraví ohrožujících prostředků.

Poškození zdraví může způsobit rovněž nepřiměřená velikost nábytku pro děti, kdy může dojít k poškození páteře dětí. Ve třídách jsou proto umístěny stolky a sedací nábytek různých velikostí, aby velikost nábytku odpovídala výšce dětí. V posledních letech je při modernizaci zařízení dbáno na to, aby předměty, knihy a pomůcky určené dětem byly uloženy v jejich dosahu. Tím se snižuje riziko poškození zdraví při pádu z výšky.

Rizikové situace z hlediska bezpečnosti a zdraví mohou nastat i při stravování. Zranění může být způsobeno například opařením, a to v době oběda při podávání teplých jídel. Minimalizace tohoto rizika je zajišťována zákazem vstupu dětí a dalších osob do prostor školní kuchyně a výdejny stravy. Všem nepovolaným osobám je do těchto prostor zakázán vstup také z důvodu možnosti přenosu infekce, a možnosti přenosu různých chorob, což představuje další rizikový faktor v oblasti stravování. Velké riziko představuje vdechnutím potravy, proto je třeba věnovat stravování dostatek času a učit děti správným návykům stolování. Ke zranění může dojít rovněž v případech, kdy během stravování dojde k rozbití nádobí.

Rizikové faktory ohrožení zdraví mohou nastat i při technologickém zpracování potravin ve školních jídelnách, kdy riziko poškození zdraví může způsobit konzumace nedostatečně tepelně upravené potravy nebo nedodržení technologického postupu při přípravě jídel. Z tohoto důvodu se ve školních jídelnách sleduje dodržování HACCP⁴⁵. Spočívá ve sledování kritických bodů při přípravě potravy.

K drobným úrazům dochází i ublížením jiným dítětem při různých drobných neshodách a potyčkách, kdy děti ještě neumí regulovat své chování a projevy a ustoupit při uspokojování své potřeby, případně podřídít se kolektivu. Riziko představují také vzájemné srážky dětí, kdy může dojít k drobným poraněním, jako jsou odřeniny, zhmožděniny a podlitiny.

K velkému ohrožení dětí a riziku až smrtelných nehod dochází v dopravním provozu při přesunech dětí do jiných zařízení a při přechodu vozovky. Ve volném

⁴⁵ Systém kritických bodů, záruka zdravotní bezpečnosti potravin

prostoru dochází i ohrožení bezpečnosti dětí volně pobíhajícími zvířaty. Takové zvíře může při pokousání způsobit dítěti tržné rány nebo je přímo ohrozit na životě. Pokousáním může také dojít k přenosu různých pro člověka nebezpečných chorob, jako je vzteklin.

Pobyt venku a na zahradě představuje velké riziko, kdy je dítě ohroženo různými elementy vnějšího prostředí. Nebezpečí představují jedovaté rostliny, které mohou způsobit zažívací potíže a rostliny s ostny nebo větve stromů a také poškrábání nebo tržné rány. Nevyhovující zahradní herní prvky jsou venku asi největším rizikem, protože mohou způsobit i vážnější úrazy. Bodnutí hmyzem představuje riziko zejména pro alergiky, v důsledku bodnutí může dojít také k přenosu infekce. Chůze a běh v nerovném terénu a následné pády mohou být příčinou různých zlomenin. Velkou výhodou pro mateřské školy je vlastní školní zahrada a hřiště, kde je možnost zajistit pobyt dětí venku a dostatek pohybových aktivit při maximálním zajištění prevence a minimalizaci možných rizik ohrožení bezpečnosti a poškození zdraví.

Rizikem pro zdraví dítěte může být i samotný pobyt v kolektivu ostatních dětí, kde dochází k rychlejšímu přenosu různých onemocnění, například nemocí horních cest dýchacích nebo infekčních onemocnění. Z důvodu ochrany ostatních dětí před šířením infekcí a přenosných chorob má učitel možnost nepřijmout nemocné dítě ke vzdělávání.

Rizika při pohybu žáků v prostorách školy a při sportovních činnostech

Stejně jako v MŠ i v ZŠ pravidelně sledují a vyhodnocují rizika, která by mohla způsobit poškození zdraví žáků a přijímají odpovídající nápravná opatření.

O zásadách a prevenci bezpečnosti žáků, právech a povinnostech informuje školní řád ZŠ⁴⁶. Školní vzdělávací programy ZŠ rovněž obsahují činnosti, které jsou zaměřeny na ochranu zdraví a minimalizaci rizik vedoucích k jeho poškození.

Rizika ohrožující zdraví žáků v ZŠ jsou obdobná jako v mateřských školách nebo běžná rizika v domácím prostředí. Se zvyšováním věku žáků dochází však také ke zvyšování náročnosti činností, což může představovat vyšší riziko poškození zdraví. V základních školách z důvodu většího věkového rozpětí žáků je zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví v tomto směru náročnější. Je třeba vyhodnocovat rizika

⁴⁶ Zákon č. 561/2004Sb., školský zákon

ohrožení zdraví pro různé věkové skupiny žáků. Mezi hlavní rizika poškození zdraví žáků v základní škole patří uklouznutí, pády a různé nárazy v prostorách školy a na schodištích. Riziko může představovat nedostatečný dohled nad žáky o přestávkách, kdy dochází k uvolnění morálky a nevhodnému chování některých žáků. Dalším rizikovým faktorem je nevhodná obuv žáků. Poškození zdraví mohou způsobit skleněné výplně dveří a oken. Dosud spíše opomíjeným rizikovým faktorem z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví může být zvyšující se hlučnost prostředí ve školách, hlavně o přestávkách.

K nejčastějšímu ohrožení bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a úrazům dochází při tělesné výchově a různých sportovních činnostech a akcích. Rizikovým faktorem v tomto případě může být nevyhovující tělovýchovné zařízení, provádění složitých cviků a skoků, míčové hry a lyžařský výcvik, kdy dochází k různým vymknutím, výronům a ke zlomeninám končetin. Velkým rizikem je pobyt žáků v plaveckém bazénu, kdy jsou žáci ohroženi utonutím při výuce plavání. Při této činnosti je věnována zvýšená pozornost na zajištění dohledu nad žáky.

Riziko představují i pracovní činnosti žáků, kdy může dojít k úrazu při používání různých přístrojů a náradí. Riziko představuje manipulace s různými elektrickými spotřebiči a přístroji, kde může bezpečnost a zdraví ohrozit elektrický proud. Největší rizika jsou spatřována v činnostech probíhajících mimo budovu školy, při návštěvě kulturních zařízení, výletech a školách v přírodě⁴⁷. V silničním provozu může dojít k ohrožení bezpečnosti a zdraví při různých dopravních nehodách, při přechodu vozovky nebo vlivem nekázně žáků.

Sociálně patologické jevy

Z důvodu rychle probíhajících změn ve společnosti dochází ke změnám priorit a uznávaných hodnot ve společnosti. Rizikem ohrožujícím zdraví žáků je narůstající agresivita žáků a různé sociálně patologické jevy. Pedagogický pracovník proto spolupracuje s výchovným poradcem ve škole, metodikem prevence, pedagogicko-psychologickou poradnou a orgány sociálně právní ochrany dítěte. Povinnost škol zabývat se sociálně patologickými jevy a předcházet jejich vzniku vyplývá ze

⁴⁷ Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, v platném znění

školského zákona⁴⁸. Již v útlém věku se děti setkávají s různými projevy, které jsou v demokratické společnosti nežádoucí, a které mohou ovlivnit jejich bezpečnost a zdraví. Je to například domácí násilí, týrání a zneužívání dětí, šikana, záškoláctví, drogy a jiné omamné látky, patologické hráčství, hrubé chování, vulgarita, diskriminace, rasismus, vandalismus, kriminalita, sekty a náboženství.

Z důvodu velké nebezpečnosti těchto jevů s ohledem na zdravý vývoj dětí vydalo MŠMT Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků v působnosti MŠMT je zaměřena na:

- předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků jako je šikana, záškoláctví, rasismus, xenofobie, vandalismus, kriminalita, delikvence, užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek, závislost na politickém a náboženském extremismu, netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling)
- rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování mravní výchovy mládeže a poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)⁴⁹.

Sociálně patologické jevy způsobují ohrožení bezpečnosti a zdraví a je třeba jim už od prvních příznaků věnovat pozornost. Důležitá je spolupráce s rodinou. Nedostatek času na výchovu dětí ze strany zaměstnaných rodičů, kteří ve snaze o finanční zajištění rodiny podceňují kontrolu nad trávením volného času svých dětí, může vést k ohrožení jejich vývoje. Nekontrolovaný přístup k internetu a sledování nevhodných filmů a následné napodobování násilného chování při styku s vrstevníky vede děti k agresivitě a hrubému chování. Naopak mohou být některé děti ohroženy chováním dospělých. Nezájem o řešení různých situací ze strany sociálních pracovníků a pedagogů a obava z vlastních problémů nebo ohrožení vede často k tragickým případům.

⁴⁸ Zákon č. 561/2004Sb., školský zákon

⁴⁹ Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních Č.j.: 20 006/2007-51

Mezinárodní bezpečná škola

Mezinárodní bezpečná škola je projekt na zvyšování bezpečnosti a ochrany zdraví ve školství. Statistiky stále ukazují, že dochází k velkému množství úrazů dětí. K nejzávažnějším úrazům dětí dochází v dopravě. Nejčastěji dochází ke zranění dětí doma, při sportování a ve škole. Česká školní inspekce eviduje ročně kolem 30 000 úrazů⁵⁰.

Světová zdravotnická organizace (WHO) si uvědomuje rychlý vývoj a změny prostředí v několika posledních desetiletích a sleduje dopad těchto změn na děti. Dochází k závěru, že dříve bylo mnohem bezpečněji než v současné době. Bezpečí ohrožují stavby komunikací a rozvoj automobilové dopravy. Bezpečí ohrožuje také elektronická komunikace, která otevírá prostor novým formám násilí, které ohrožuje děti. Jako reakce na tuto skutečnost vznikl v roce 2001 program Mezinárodní bezpečná škola jako součást projektu Bezpečná komunita. Podle názoru světových expertů je nutné k prevenci úrazů a násilí přistupovat jako k celku a na úrovni komunit. Tento program se zabývá aktivitami, které vedou ke snížení úrazů a násilí v prostředí školy. Vedou děti k získání celoživotních kompetencí v oblasti preventivního chování.

V České republice se od roku 2001 programem Mezinárodní bezpečná škola zabývá Centrum úrazové prevence při Fakultní nemocnici v Motole v Praze. Program je podporován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Do programu se může přihlásit jakákoliv škola. Program probíhá na lokální, regionální a mezinárodní úrovni. Školy mají stanoveny indikátory a kritéria bezpečnosti ve škole, průběžně provádí evaluaci a vyhodnocuje výsledky. Své výsledky školy vzájemně sdílí a prezentují své zkušenosti.

Cílem projektu Mezinárodní bezpečná škola je prevence úrazů, fyzického a psychického násilí a vytvoření příjemného psychosociálního klima pro všechny členy školní komunity. Prevenci je nutno přizpůsobit věku dětí, neustále rozvíjet jejich vědomosti a dovednosti a spolupracovat v tomto směru s rodiči, kteří jsou významnými partnery školy⁵¹.

⁵⁰ www.cupcz.cz

⁵¹ Buletin Aktuality 1-2/2011, Praha, CÚP, FN Motol, ISSN 1213-2119

2.2 Povinnosti škol v oblasti bezpečnost a ochrany zdraví dětí a žáků

Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví je důležitým úkolem všech ředitelů škol a školských zařízení. Škola musí při vzdělávání a s ním souvisejících činnostech přihlížet k základním fyziologickým potřebám svých žáků a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj⁵². Základní otázky bezpečnosti a ochrany zdraví žáků jsou zakotveny ve školském zákoně, který obsahuje výčet práv, ale i povinností žáků a jejich zákonných zástupců⁵³.

Povinnosti nezletilých žáků a zákonných zástupců nezletilých žáků

Mezi nejvýznamnější povinnosti žáků dle školského zákona patří docházet řádně do školy nebo školského zařízení. Ve škole je žák povinen dodržovat předpisy školy jako je školní řád, vnitřní řád a další předpisy k bezpečnosti a ochraně zdraví. Žáci také musí řádně plnit pokyny pedagogických pracovníků, které musí být v souladu s právními předpisy a školním řádem.

Hlavní povinností zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků je zajistit řádnou docházku dítěte a žáka do školy. Na vyzvání ředitele školy se zákonný zástupce žáka musí zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka.

Další povinností zákonných zástupců nezletilých žáků je informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání a oznámit škole údaje a změny údajů podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka. Zákonný zástupce žáka musí také odůvodnit a doložit nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem. Vzhledem k tomu, že se objevují i případy záškoláctví, přispívá přístup rodičů k zajištění pravidelné docházky žáka do školy k vytvoření jeho správnému přístupu a zodpovědnému chování také z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví.

⁵² Zákon č. 561/2004 Sb., § 29 v platném znění

⁵³ Zákon č. 561/2004 Sb., § 22 v platném znění

Zajištění péče o bezpečnost a zdraví dětí v MŠ a v ZŠ

Základní zásady a pravidla chování v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví upravuje školní nebo vnitřní řád. Školní řád vydává ředitel školy, ředitel školského zařízení vydává vnitřní řád. Při jeho tvorbě vychází z platných zákonných norem⁵⁴ a aplikuje požadavky dané zákonem na konkrétní podmínky školy za účelem stanovení pravidel při vzdělávání ve škole. Školní řád stanovuje základní zásady bezpečnosti a ochrany zdraví a pravidla chování. Dále zde nalezneme podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí a žáků a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky. Školní řád informuje o zajištění provozu školy a vnitřním režimu školy nebo školského zařízení. Školní řád se zabývá se také ochranou před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. Vedle dalších otázek upravuje školní řád také podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků školy⁵⁵. Ve školním řádu jsou rovněž specifikovány podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a dospělých osob, ochrany zdraví lidí je však ve školách vždy prioritní⁵⁶.

Školní řád zveřejní ředitel školy na přístupném místě a prokazatelně s jeho obsahem seznámí zaměstnance školy, děti a zákonné zástupce dětí. Školní řád, stejně jako další směrnice k zajištění BOZP, jsou ve škole umístěny v dosahu všech zaměstnanců školy.

Děti MŠ a žáci ZŠ jsou povinni plnit pokyny pedagogických pracovníků. Děti jsou pravidelně upozorňovány na možná nebezpečí poškození zdraví při různých činnostech. Žáci jsou různými formami upozorňováni na rizikové faktory z hlediska možného poškození zdraví a seznamováni se základy poskytování první pomoci. Zákonní zástupci jsou povinni sdělovat neprodleně škole změny zdravotního stavu dítěte nebo žáka a jiné závažné skutečnosti, které by mohly ovlivnit bezpečnost dětí a žáků při vzdělávání, aby nedošlo k jejímu ohrožení.

⁵⁴ Zákon č. 561/2004Sb., školský zákon, v platném znění
Zákon č. 258/2000Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění

⁵⁵ Janáková, A., Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. 5.rozšířené vydání. Jihlava: Nakladatelství Anag, 2011, s. 23 -24

⁵⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., § 30, v platném znění

Dohled nad žáky

Dle školského zákona školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu dětí a žáků při vzdělávání a s ním souvisejících činnostech. Ředitel školy odpovídá za zajištění dohledu nad žáky při vzdělávání a všech činnostech v průběhu jejich pobytu ve škole, a na akcích školy.

Učitelka mateřské školy odpovídá za bezpečnost dítěte od doby, kdy je převezme od jeho zákonného zástupce nebo jím pověřené osoby do doby jeho předání zákonnému zástupci nebo pověřené osobě⁵⁷. V mateřských školách je mimo jiné předávání dětí upraveno ve školním řádu, neboť může být z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví rizikovým faktorem. Pověření k úkonu předání dítěte je provedeno zákonnými zástupci dítěte písemně.

K zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví v základních školách v době mimo vyučování se využívá dohled nad žáky⁵⁸. O zajištění dozoru rozhoduje ředitel. Podle podmínek mají školy vypracován rozpis dohledu nad žáky. Dohled nad žáky probíhá před vyučováním, o přestávkách na chodbách školy, při přecházení žáků do zařízení školního stravování, do školní družiny a při přesunech na školní akce, které jsou součástí vzdělávání. Dohled nad žáky může vedle pedagogického pracovníka provádět i jiný zletilý zaměstnanec školy nebo školského zařízení, jestliže byl o výkonu dohledu řádně poučen. Není přípustné provádění dohledu nad žáky cizí osobou.

Největší rizika a náročnější požadavky na zajištění bezpečnosti a ochrany žáků představuje tělesná výchova a různé sportovní aktivity, například výuka plavání, lyžařský výcvik a různé kurzy a výlety⁵⁹. Při těchto aktivitách je třeba zvažovat věk žáků, jejich fyzickou i rozumovou vyspělost. Bezpečnosti a ochraně zdraví žáků při pohybových aktivitách se věnuje ve školách velká pozornost, aby se předešlo vzniku možných úrazů.

Provádění dohledu nad žáky při různých aktivitách přispívá zejména předcházení vzniku různých škod na zdraví, ale také zabraňuje vzniku škod na životním prostředí, přírodě a majetku školy.

⁵⁷ Vyhláška č. 14/ 2005 Sb. § 5, vyhláška č. 48/2005 Sb. § 3

⁵⁸ Dandová, E., Bezpečnost a ochrana zdraví dětí ve školách, Praha, Aspi, 2008, 171s. ISBN 978-80-7357-373-7, s.61-74

⁵⁹ Vyhláška č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, v platném znění

Prostorové podmínky zařízení pro výchovu a vzdělávání z hlediska bezpečnosti

Dle inženýra Romaněnka⁶⁰ by provozní řád zařízení pro výchovu a vzdělávání měl vycházet z vyhlášky o hygienických požadavcích na prostory a provoz pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. Pro účely této vyhlášky jsou vymezeny například pojmy dítě a žák. Dítětem předškolního věku je fyzická osoba, která nezačala plnění povinné školní docházky. Žákem je fyzická osoba, která zahájila povinnou školní docházku a účastní se vzdělávacího procesu v zařízeních pro výchovu a vzdělávání⁶¹.

Požadavky na prostorové podmínky ovlivňuje délka pobytu žáka v zařízení. Dlouhodobým pobytem se rozumí pobyt, který trvá v průběhu jednoho dne čtyři hodiny a déle.

Plocha na jedno dítě v zařízeních pro děti předškolního věku musí být minimálně 4m². Do jedné třídy MŠ lze přijmout dvacet dětí. Zřizovatel školy může povolit výjimku z nejvyššího počtu dětí a žáků ve třídě, stanoveného prováděcím právním předpisem, v počtu maximálně čtyř dětí za předpokladu, že toto zvýšení počtu není na újmu kvality vzdělávací činnosti školy a jsou splněny podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Počet dětí ve třídě nesmí překročit stanovenou kapacitu třídy.

Plocha na jednoho žáka v prostorech zařízení pro výchovu a vzdělávání musí být nejméně 1,65m², v jazykových a počítačových učebnách 2m², v učebnách pro pracovní činnosti 4m².

Požadavky na podlahy ve školách jsou upraveny zvláštním právním předpisem. Zvláštním právním předpisem jsou stanoveny i další požadavky na hygienická zařízení a šatny ve školách⁶². Pro žáky se zdravotním postižením musí být zajištěny odpovídající podmínky a bezbariérový přístup.

Prostory k výuce tělesné výchovy a tělocvičny v zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání musí svými stavebně technickými podmínkami umožňovat realizaci tělesné výchovy. Tělocvična musí být

⁶⁰ Romaněnko, J., Skácelík, P., Legislativa BOZP ve školství, Soudy, 2008

⁶¹ Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, v platném znění

⁶² Vyhláška č. 410/2005 Sb. v platném znění

řádně větratelná, tělesa na topení musí být opatřena ochrannými kryty proti úrazu. U tělocvičny musí být také šatny, umývárny a toalety.

Požadavky na hračky a učební pomůcky

Požadavky na hračky pro děti jsou velmi přísné, neboť ochrana zdraví dětí je velmi důležitá. Neustále se zvyšuje počet dětí s různými alergiiemi i jinými vážnými chorobami. Výrobky pro děti musí být zdravotně nezávadné. Nejvhodnější hračky pro malé děti jsou z omyvatelných materiálů, které je možno dezinfikovat.

Pozornost je třeba věnovat výběru vhodných pomůcek a hraček pro děti. Při manipulaci s hračkami je nutné sledovat doporučenou věkovou hranici, jelikož u malých dětí hrozí také riziko polknutí nebo vdechnutí drobných předmětů. Zranit se dítě může také o různé poškozené předměty a hračky. Tyto je třeba včas vyřadit z dosahu dětí.

Ve školách je třeba hračky, učební pomůcky a předměty pro děti pořizovat tak, aby splňovaly požadavky stanovené zákonem⁶³ a prováděcími předpisy, například vyhláškou Ministerstva zdravotnictví o hygienických požadavcích na hračky a výrobky pro děti ve věku do tří let⁶⁴. Je to z toho důvodu, že do MŠ jsou v případě požadavku rodičů podle možností školy přijímány i děti do tří let věku. Tento předpis stanovuje např. požadavky na hygienické limity různých škodlivých látek ve výrobcích pro děti. Právním předpisem jsou stanoveny také technické požadavky na hračky. Hračky a zboží pro děti jsou předmětem testování a je zjišťováno, zda neobsahují zdraví škodlivé látky. Testované hračky musí být opatřeny značením a informacemi pro spotřebitele. Na trh mohou být uváděny pouze hračky vyhovující zdravotním a bezpečnostním podmínkám a musí splňovat požadavky dané českými i evropskými normami. I přes to, že orgány České obchodní inspekce často provádějí kontroly zboží určeného dětem, stále se v obchodech setkáváme s nebezpečnými výrobky určenými pro děti nebo s výrobky, které obsahují zdraví škodlivé látky.

⁶³ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví v platném znění

⁶⁴ Vyhláška č. 84/2001 Sb., o hygienických požadavcích na hračky a výrobky pro děti ve věku do 3 let

2.3 Pracovní úrazy a nemoci z povolání a školní úrazy

Pracovní úrazy a nemoci z povolání

Pracovní úraz ve smyslu zákoníku práce je poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, ke kterým došlo při plnění pracovních úkolů nebo v souvislosti s nimi nezávisle na vůli zaměstnance buď krátkodobým, náhlým nebo násilným působením vnějších vlivů. Za pracovní úraz se nepovažuje takový úraz, který si zaměstnanec způsobil při cestě do zaměstnání a ze zaměstnání⁶⁵.

Nemoc z povolání je ve smyslu zvláštního právního předpisu nemoc vzniklá nepříznivým působením škodlivých vlivů při pracovním procesu. Mohou to být chemické, fyzikální, biologické i jiné vlivy. Zákon stanoví i podmínky, za kterých může dojít ke vzniku nemoci z povolání⁶⁶.

Zákoník práce ukládá zaměstnavateli povinnost zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci, minimalizovat rizika možného ohrožení života a zdraví při práci a přijímat opatření k vytváření bezpečného pracovního prostředí. Povinností každého zaměstnavatele, tedy i školy nebo školského zařízení, je zajistit bezpečnost a ochranu zaměstnanců školy při práci a dětí, žáků a studentů při vzdělávání. Zaměstnavatelé zajišťují závodní preventivní péči, aby se zajistila zdravotní způsobilost zaměstnanců k výkonu povolání. Pravidelně na všech pracovištích probíhají školení zaměstnanců o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP. Povinností zaměstnavatelů je i uzavření zákonného pojištění odpovědnosti organizace za škodu způsobenou pracovním úrazem, a nemocí z povolání.

Evidence, hlášení a zasílání záznamu o úrazu

V pracovním procesu i při dodržení všech zásad, splnění všech povinností ze strany zaměstnavatele, zajištění prevence a minimalizace rizik může dojít vlivem různých faktorů ke vzniku pracovního úrazu. V případě, že dojde ke vzniku pracovního úrazu, dodržuje zaměstnavatel stanovený postup podle platných předpisů. Náležitosti evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu jsou blíže stanoveny

⁶⁵ Zákoník práce, § 380, v platném znění

⁶⁶ Nařízení vlády č.290/1995Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání

nařízením vlády⁶⁷. Zaměstnavatel musí okamžitě zajistit zaměstnanci, kterému úraz vznikl, poskytnutí první pomoci. Potom provede opatření k zabránění vzniku další škody na zdraví nebo majetku.

Povinností zaměstnavatele je objasnit příčiny a okolnosti vzniku pracovního úrazu. Pokud to dovolí zdravotní stav zaměstnance, účastní se tohoto šetření. Účastníkem šetření vzniku pracovního úrazu je také zástupce odborové organizace nebo zástupce pro BOZP. Je třeba zdokumentovat místo úrazu a bez zbytečného odkladu je zaměstnavatel povinen dle právních předpisů pracovní úraz ohlásit příslušným orgánům a institucím. Pracovní úraz se hlásí státnímu zástupci nebo Policii ČR, pokud se jedná o smrtelný pracovní úraz, nebo je podezření, že byl spáchán trestný čin. V případě hospitalizace zaměstnance následkem úrazu delší než tři dny, hlásí se vznik pracovního úrazu inspektorátu práce, podle druhu pracoviště i jiným orgánům. Dále se pracovní úraz hlásí odborové organizaci, pojišťovně, u které má organizace sjednáno pojištění odpovědnosti a zdravotní pojišťovně zaměstnance.

O každém pracovním úrazu je vedena evidence a je proveden záznam o úrazu v knize úrazů s danými náležitostmi. Knihu úrazů vede zaměstnavatel na všech pracovištích. Kniha úrazů obsahuje údaje, které jsou taxativně vymezeny⁶⁸:

- jméno, popřípadě jména, a příjmení úrazem postiženého zaměstnance,
- datum a hodinu úrazu,
- místo, kde k úrazu došlo,
- před vznikem úrazu,
- celkový počet zraněných osob,
- činnost, při níž k úrazu došlo,
- počet hodin odpracovaných bezprostředně
- druh zranění a zraněná část těla,
- druh úrazu,
- zdroj úrazu,
- příčiny úrazu,
- jména svědků úrazu,
- jméno a pracovní zařazení toho, kdo údaje zaznamenal.

⁶⁷ Nařízení vlády č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu

⁶⁸ Nařízení vlády č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu

V případě, že pracovní neschopnost trvá déle než tři dny nebo dojde k úmrtí zaměstnance, vyhotoví se záznam o úrazu, který se zasílá do stanoveného termínu postiženému zaměstnanci, Inspektorátu práce, zdravotní pojišťovně zaměstnance a Policii ČR.

V souvislosti se vzniklým pracovním úrazem je zaměstnavatel povinen vyhodnotit rizika a přijmout opatření proti opakování vzniku pracovního úrazu.

V případě vzniku pracovního úrazu vznikají povinnosti i zaměstnancům. Pokud to dovoluje zdravotní stav, oznámí zaměstnanec ihned vznik pracovního úrazu zaměstnavateli a oznámí i úraz jiné osoby, pokud byl jeho svědkem.

Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání

Zaměstnavatel odpovídá za škodu vzniklou pracovním úrazem, pokud škoda vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti je povinen přijmout opatření k minimalizaci rizikových faktorů. Zaměstnavatel rovněž odpovídá za škodu, která zaměstnanci vznikne nemocí z povolání a je povinen tyto škody nahradit, pokud se odpovědnosti nezproští⁶⁹.

Při odškodňování pracovních úrazů se zkoumá míra odpovědnosti zaměstnavatele na škodě způsobené zaměstnanci pracovním úrazem. Za určitých okolností může být zaměstnavatel odpovědnosti částečně nebo zcela zproštěn. Ke zproštění odpovědnosti zaměstnavatele může dojít v případě, že zaměstnavatel prokáže, že zaměstnanec si způsobil úraz porušením předpisů, se kterými byl prokazatelně seznámen, a jejich dodržování bylo kontrolováno. Dále se neodškodňují škody vzniklé v důsledku opilosti a užití návykových látek. Zproštění odpovědnosti za vzniklou škodu může být úplné nebo částečné. Zaměstnavatel se nemůže zprostit odpovědnosti v případě, kdy zaměstnanec utrpěl pracovní úraz při odvracení škody hrozící zaměstnavateli nebo při odvracení nebezpečí ohrožující život a zdraví.

Odškodnění pracovních úrazů a nemocí z povolání, které náleží zaměstnanci, se poskytuje ve formě náhrady ztráty výdělku, náhrady za bolest a snížení společenského uplatnění, náhrady nákladů spojených s léčením a náhrady věcné škody. Jakékoliv odškodnění zdraví ani život člověku nevrátí, nicméně dokáže

⁶⁹ Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a snížení společenského uplatnění

alespoň zmírnit následky utrpěné újmy. Přesto je v zájmu všech udělat vše pro bezpečný chod pracoviště a zamezení vzniku pracovních úrazů.

Školní úrazy, evidence, hlášení a odškodňování úrazů dětí a žáků

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo 22. 12. 2005 Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT⁷⁰. Dle tohoto pokynu úraz žáka je úraz, který se stal žákům při vzdělávání nebo s ním souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb. Jsou to úrazy dětí a žáků na vycházkách, výletech, exkurzích, při výuce plavání, lyžařském výcviku a sportovních soutěžích. Školním úrazem není úraz žáka, který se stane na cestě do školy a zpět.

Povinnosti škol v oblasti bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních vyplývají ze školského zákona⁷¹, kde se mimo jiné uvádí, že školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Školy a školská zařízení, stejně jako jiná pracoviště, zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech. Při poskytování vzdělávání a dalších služeb zajistí škola, aby byly žákům a studentům poskytnuty nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. O provedení poučení žáků a seznámení s dokumentací školy provede vyučující zápis do třídní knihy.

Podobně jako u pracovních úrazů vztahují se povinnosti škol a školských zařízení k vedení evidence úrazů dětí, žáků a studentů při vzdělávání a činnostech ve škole. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona. Prováděcím předpisem je stanoven způsob evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu, vzor záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, jimž se záznam o úrazu zasílá. V minulých letech zpracovávaly školy výkaz o úrazovosti, v současné době již tuto povinnost nemají. V současné době zasílá škola záznam o úrazu nejpozději do pátého dne následujícího měsíce České školní inspekci v elektronické podobě. Bez zbytečného odkladu

⁷⁰ Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT (č.j. 37014/2005-25)

⁷¹ Zákon č. 561/2004 Sb., §29, v platném znění

informuje škola o úrazu zákonné zástupce a pojišťovnu.

O úrazu se musí vyhotovit záznam. Záznam o úrazu zasílá dále stanoveným orgánům a institucím.

Za úraz, který byl způsoben žákovi na půdě školy, odpovídá škola za předpokladu, že nedojde ke zproštění odpovědnosti. Způsob odškodnění se liší podle druhu školy. Rozsah a způsob odškodnění projedná škola se zákonnými zástupci žáka.

U dětí v mateřských školách se odpovědnost za škodu vzniklou úrazem posuzuje podle občanského zákoníku⁷², ve znění pozdějších předpisů, jelikož se jedná o dohled nad nezletilými, za které je odpovídá osoba, která dohled vykonává. Porušení povinností musí zákonný zástupce prokázat.

Odpovědnost za škodu vzniklou úrazem u žáků základní školy se posuzuje podle zákoníku práce a není zde třeba prokazovat zavinění. Podle tohoto zákona se posuzuje odpovědnost za škodu také u žáků středních škol, konzervatoří, jazykových škol, vysokých škola a školských zařízení⁷³.

I maximální snahu a úsilí školského managementu o zajištění optimálních podmínek k bezpečnosti a ochrany zdraví ve školách dochází k výskytu školních úrazů. Ke zmírnění a odškodňování následků školních úrazů mají školy sjednáno pojištění odpovědnosti.

⁷² Zákon č. 40/1964 Sb., §422, v platném znění

⁷³ Zákoník práce, §391, v platném znění

3. Výsledky šetření na úseku BOZP ve vybraných školách

Za účelem zjištění, jakým způsobem je ve školách zajišťována bezpečnost a ochrany zdraví, jsem provedla šetření ve vybraných mateřských a základních školách ve Vyškově. Zajímala mě skutečnost, zda při maximální, někdy možná až úzkostlivé péči o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí v MŠ, poskytují základní školy stejně bezpečné prostředí pro vzdělávání žáků. Předmětem zkoumání byly dvě mateřské a dvě základní školy. Budovy vybraných mateřských škol jsou z hlediska stavebně technického uspořádání zcela odlišné. Jedna MŠ je ve dvoupodlažní budově, druhá MŠ je umístěná v zařízení pavilonového typu. To představuje z hlediska BOZP jiná rizika možného ohrožení zdraví. Základní školy jsou umístěny ve vícepodlažních, moderně zrekonstruovaných budovách. Obě ZŠ mají vlastní tělocvičnu a hřiště, jedna má navíc tréninkovou halu a bazén. U druhé školy je zahrada k environmentální výchově, s velkým altánem k výuce venku a jezírkem.

Zabývala jsem se studiem vnitřní dokumentace škol a pozorováním objektů a provozu škol při pracovních činnostech i při vzdělávání. Zjišťovala jsem, zda jsou vnitřní předpisy škol uplatňovány a dodržovány v praxi. Při zjišťování potřebných informací jsem provedla rozhovory se zaměstnanci vybraných škol a problematiku BOZP jsem konzultovala s řediteli škol.

Ředitelé škol, jako statutární zástupci organizace, jsou odpovědní za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví ve školách. Tuto oblast považují za složitou a obávanou. Z důvodu existence velkého množství právních předpisů vztahujících se k této oblasti a jejich častých změn, a snaze o zabezpečení maximální péče mají školy sjednány smlouvy o zajištění BOZP a PO s odborným technikem. Tím je zajištěno provádění činností k zabezpečení BOZP kvalifikovanou osobou a dokonalejší koordinace těchto činností ve škole.

Velká pozornost v oblasti BOZP je věnována prevenci. Ve všech zkoumaných školách jsou podrobně rozpracovány rizikové faktory při veškerých činnostech zaměstnanců i žáků ve škole, které jsou neustále vyhledávány a vyhodnocovány, aby se předešlo možným úrazům.

3.1 Dokumentace škol v oblasti BOZP

Oblast školství je specifickou oblastí s charakteristickými prvky. Činnost škol a školských zařízení se řídí jednak obecnými právními normami, ale i speciálními předpisy pro oblast školství. Ve školách jsou jednotlivé činnosti a postupy upraveny ve vnitřních předpisech, které jsou zpracovány v souladu se zákonnými normami.

K předpisům BOZP patří zejména předpisy na ochranu života a zdraví, což jsou směrnice vztahující se přímo k zajištění BOZP ve škole. Dále jsou to předpisy hygienické a protiepidemické, které upravují provoz školní kuchyně. Důležité jsou technické předpisy, dokumenty a normy, které upravují provoz různých strojů a kotlen. Stavební předpisy jsou nutné z pohledu požadavků na budovy škol. Nezbytné jsou předpisy o požární ochraně, které upravují postupy z hlediska požárního nebezpečí⁷⁴.

Rozsah dokumentace BOZP ve školách se odvíjí od typu zařízení. Povinnost vedení dokumentace BOZP stanoví zákon. Tato povinnost plyne například ze zákoníku práce, školského zákona, zákona na úseku správy stavební a zdravotnictví. Podle dalších právních předpisů je vedena ještě další dokumentace.

Výčet povinné dokumentace škol v oblasti BOZP neuvádí žádný právní předpis, je nutné tedy vycházet z toho, co vyplývá ze zákoníku práce a dále z toho, co po ředitelích škol požadují kontrolní orgány.

Ve vybraných školách je vedena následující dokumentace BOZP:

- **Směrnice k zajištění BOZP**, která v souladu se zákonem upřesňuje práva a povinnosti zaměstnanců školy v oblasti BOZP na daném pracovišti.
- **Stavebně technická dokumentace** budovy školy a všech prostor, tělocvičny, dílny, laboratoře, která je dokladem o splnění podmínek kladených na budovy určené ke vzdělávání stavebním zákonem.
- **Doklady o provedených prověrkách BOZP**, které se každoročně provádějí za účelem kontroly pracoviště, zaznamenávají se zjištěné závady ohrožující bezpečnost a zdraví a stanovuje se termín odstranění závad.

⁷⁴ Romaněnko, J. BOZP ve školské praxi, Karviná, Paris, 2006, 316s. ISBN 80-903817-0-7

- **Zprávy o předepsaných revizích a kontrolách technických zařízení** zaručují bezpečný provoz těchto zařízení. Zároveň jsou ve školách vedeny plány provádění těchto revizí.
- **Dokumentace k provozu kotelny** je nezbytná z důvodu možnosti velkého rizika ohrožení bezpečnosti a ochrany zdraví. Zařízení kotelny je povoleno obsluhovat pouze osobě splňující odbornou kvalifikaci.
- **Provozní řád** upřesňuje provoz a organizaci práce ve škole. Podle odbornosti jsou zpracovány různé provozní řády.
- **Zápisy o provedení školení zaměstnanců a poučení dětí a žáků** prokazují splnění povinnosti zaměstnavatele uložené zákonem.
- **Evidence pracovní doby a práce přesčas** je nutná v případě vzniku pracovního úrazu. U pedagogických pracovníků je evidována také přímá pedagogická činnost.
- **Kniha pracovních a školních úrazů, záznamy o úrazech** slouží k evidenci pracovních a školních úrazů.
- **Dokumentace o zdravotní způsobilosti zaměstnanců** prokazuje povinnost provádění preventivních prohlídek a schopnost zaměstnance vykonávat práci. Dokumentace prokazující odbornou způsobilost jsou uloženy v osobních spisech zaměstnanců.
- **Směrnice o poskytování osobních ochranných pracovních prostředků** (dále OOPP), **mycích, čistících a dezinfekčních prostředků a jejich evidence** upřesňuje podmínky přidělování těchto prostředků v organizaci. Směrnice upřesňuje také lhůty pro používání a způsob ošetřování OOPP.
- **Směrnice o poskytnutí první pomoci** upřesňuje postup zaměstnanců školy při vzniku úrazu na pracovišti. Ve školách jsou vyvěšeny také pokyny a demonstrativní cedule k poskytování první pomoci.
- **Kniha závad** slouží k zaznamenávání zjištěných nedostatků na pracovišti. Bez zbytečného prodlení je zajištěno odstranění těchto závad. Drobné závady odstraňuje školník, závady rozsáhlejšího charakteru a závady vyžadující odborné předpoklady jsou odstraněny odbornou firmou.
- **Směrnice k vyhledávání a vyhodnocení rizik, opatření k odstranění rizik a k organizaci bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců školy při práci a**

dětí (žáků) při vzdělávání je zaměřena na zajištění minimálního možného rizika poškození zdraví při vzdělávání.

- **Zápisy z kontrol provedených příslušnými orgány a institucemi státní správy**, které provádějí kontrolu BOZP. Jsou to Oblastní inspektorát práce (OIP) a Státní úřad inspekce práce (SÚIP) a Krajská hygienická stanice (KHS). Posuzují dodržování legislativních norem v organizaci.
- **Plán a zápisy kontrol**, které jsou prováděny vedoucími pracovníky školy. Při provedených kontrolách jsou zjištěné nedostatky okamžitě řešeny a je sjednána náprava.

Další dokumentace škol na úseku BOZP podle školského zákona tvoří⁷⁵:

- **Školní řád** stanovuje pravidla chování všech osob na půdě školy a při činnostech ve škole školy.
- **Evidence dětí, žáků a studentů.**
- **Knihu úrazů a záznamy o úrazech** dětí, žáků a studentů, případně lékařské posudky.
- **Protokoly a záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy.**
- **Rozvrh dohledu nad žáky** je zpracován z důvodu přehledu o zajištění bezpečnosti v jednotlivých částech areálu školy.
- **Směrnice k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí.**
- **Provozní řády odborných učeben, dílen, zahrady, tělocvičny, hřiště** upřesňuje podmínky provozu se speciálním zaměřením.
- **Směrnice k postupu školy při výskytu podezřelé látky a při podezření užití omamné látky žákem**
- **Směrnice k primární prevenci sociálně patologických jevů** u dětí a žáků ve škole

Vedle toho si může škola vnitřním předpisem upravit vedení další dokumentace k zajištění BOZP, kterou potřebuje pro svoji činnost. Dokumentace školy je uložena na přístupném místě. S veškerou dokumentací školy musí být zaměstnanci prokazatelně seznámeni, například formou proškolení nebo samostudia. O poučení žáků je proveden záznam v třídní knize.

⁷⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon v platném znění

3.2 Organizace BOZP ve školách

Účast zaměstnanců při zajišťování úkolů v oblasti BOZP

Na zajištění práv zaměstnanců, která souvisejí s otázkou BOZP, vyplývajících ze zákoníku práce⁷⁶, se ve školství věnuje velká pozornost. Ještě větší úsilí je zaměřováno na dodržení stanovených povinností, ať už se týkají zaměstnavatelů nebo zaměstnanců.

Zaměstnanci využívají svého práva a zároveň povinnosti účastnit se na řešení otázek souvisejících s bezpečností a ochranou zdraví při práci. Ve školách jsou zřízeny funkce zdravotníka, bezpečnostního technika a hlídky požární ochrany. Zaměstnanci zodpovědně přistupují k plnění zadaných úkolů.

V případě, že jsou ve školách zřízeny odborové organizace, jsou ředitelé škol povinni jednat s odborovou organizací o otázkách týkajících se BOZP a informovat odborovou organizaci nebo zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, anebo přímo zaměstnance informovat o zajištění první pomoci, závodní preventivní péče, určení odborně způsobilé fyzické osoby k prevenci rizik k zajištění úkolů v oblasti BOZP. Zaměstnanci jsou pravidelně informováni o možném riziku poškození zdraví, které může vzniknout při výkonu jejich práce⁷⁷.

Ve školách jsou každoročně organizovány prověrky BOZP. Zpráva o konání této prověrky a její výsledky jsou předkládány zřizovateli. Ve spolupráci se zřizovatelem je řešeno odstranění nedostatků a závad, které pro školu představují větší finanční zátěž. Několikrát ročně je prováděna kontrola na všech pracovištích a zařízeních zaměstnavatele ředitelem a vedoucími pracovníky školy, a je proveden záznam do knihy kontrol. Zjištěné nedostatky a závady jsou ihned odstraňovány, aby byl zajištěn bezpečný stav pracoviště. Zaměstnanci školy jsou o výsledcích provedených kontrol BOZP prokazatelně informováni.

Otázky BOZP jsou řešeny na provozních poradách a pedagogických radách, kde se zaměstnanci školy vyjadřují k otázce BOZP a podávají návrhy na zlepšování pracovního prostředí.

⁷⁶ Zákoník práce, v platném znění

⁷⁷ Zákoník práce, v platném znění

Organizace BOZP zaměstnanců

Ve školách jsou přijímána opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví a prevence pracovních úrazů a nemocí z povolání. Úkoly vedoucí k zajištění BOZP jsou delegovány⁷⁸ na pedagogické i nepedagogické pracovníky škol⁷⁹. Jednotlivé delegované činnosti jsou součástí náplně práce daného pracovníka. Popis činností je podrobně rozpracován včetně uvedení termínů plnění. Roční plán obsahuje kritéria pro hodnocení pedagogických a nepedagogických pracovníků. Za plnění delegovaných úkolů má zaměstnanec nárok na odměnu.

Zaměstnavatel vyžaduje u svých zaměstnanců znalost povinností vyplývajících z právních předpisů k zajištění BOZP. Zaměstnanci škol pravidelně absolvují školení BOZP, PO a školení první pomoci. Jejich znalosti jsou ověřovány a o absolvování školení získávají osvědčení. Pedagogičtí pracovníci se účastní různých seminářů z oblasti psychologie, kde se seznamují s novými poznatky, formami a metodami práce s problémovými žáky, například se žáky s poruchami učení, se žáky hyperaktivními nebo se žáky obtížně vzdělavatelnými. Zaměstnanci jsou okamžitě a prokazatelně seznamováni se změnami právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci⁸⁰.

K výkonu povolání musí zaměstnanec splňovat odbornou a zdravotní způsobilost. K prokázání odborné způsobilosti předkládá zaměstnanec doklady o dosaženém vzdělání. Zdravotní způsobilost je sledována lékařem preventivní péče, zaměstnanci pracující ve školství se musí pravidelně podrobit lékařské prohlídce. Zaměstnanci absolvují také vstupní, mimořádné, preventivní a výstupní lékařské prohlídky. Přidělené osobní ochranné pracovní prostředky jsou používány a udržovány, školy zajišťují zaměstnancům péči o pravidelnou údržbu pracovních oděvů. Provozní zaměstnanci, kteří pracují s čistícími prostředky, jsou prokazatelně seznámeni s bezpečnostními listy těchto prostředků.

Na všech pracovištích platí zákaz kouření a požívání alkoholických nápojů a jiných omamných látek.

⁷⁸ Cimbáliková, L. Manažerské techniky, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2007
150s, ISBN 978-80-244-2687-7

⁷⁹ Viz. příloha č. 3: Delegování úkolů v oblasti BOZP v MŠ

⁸⁰ Zákon č.262/2006 Sb., § 108, v platném znění

3.3 BOZP jako součást ŠVP

Ve vybraných mateřských a základních školách⁸¹ ve Vyškově jsem se seznámila s dokumentací těchto škol v oblasti BOZP. Provedla jsem rozbor těchto vnitřních předpisů a jejich význam v každodenní činnosti školy s vedením školy. S řediteli škol jsem konzultovala průběh činností souvisejících se zajištěním BOZP ve škole. Dále jsem prostudovala školní vzdělávací programy v uvedených školách a zkoumala jsem, zda je oblast bezpečnosti a ochrany zdraví ve vzdělávacích programech zahrnuta. Provedla jsem pozorování průběhu pracovních činností a vzdělávání ve školách se zaměřením na bezpečnost dětí, žáků a zaměstnanců škol a ochranu jejich zdraví po dobu jejich pobytu ve škole. Snažila jsem se zjistit, zda poznatky z oblasti BOZP se promítají do postojů a chování dětí, žáků a zaměstnanců, a zda získané kompetence v této oblasti jsou uplatňovány v praxi.

Výsledkem provedených konzultací a šetření ve školách je zjištění, že otázce BOZP je kladen velký důraz a na žádné z vybraných škol není nutnost BOZP podceňována. V souladu se školským zákonem, Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání⁸² a Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání mají v MŠ a ZŠ vypracované vlastní školní vzdělávací programy. V těchto dokumentech jsou rozpracovány i cíle v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví, které prolínají tematickými celky a předměty. Žáci získávají základní poznatky, zkušenosti a dovednosti v oblasti péče o zdraví a životní prostředí. Informace k uvedené problematice jsou doplňovány praktickými zkušenostmi, které děti získávají hrou, procvičováním a různými aktivitami.

Školy zabezpečují aktivity vedoucí k eliminaci rizik a odstraňování nedostatků vedoucích k možnému poškození BOZP. Ve školách jsou zavedeny systémy prevence v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví. Jde o to, aby se veškeré zásady bezpečnosti a ochrany zdraví, které si žáci osvojují při vzdělávání, a které se objevují ve vnitřních směrnicích školy, staly samozřejmými pravidly chování dětí a žáků ve školách a získané kompetence v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví byly u žáků dále rozvíjeny i v dalších obdobích. Jsou vytvářeny a realizovány různé vzdělávací

⁸¹ ZŠ Purkyňova, ZŠ Letní Pole, MŠ Puškinova, MŠ Palánek, Vyškov

⁸² Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Praha, VÚP, 2004

projekty vedoucí k ochraně zdraví, například: „Nechceme kouřit ani pasivně“ nebo „Žijeme spolu“⁸³. Děti a žáci jsou pravidelně poučováni a upozorňováni na možná nebezpečí. Ve školách jsou organizovány kroužky první pomoci a soutěže se zdravotnickým zaměřením. Na všech školách se pravidelně konají besedy s lékaři, příslušníky Policie ČR a Hasičského záchranného sboru, kde jsou žáci upozorňováni na škodlivost kouření, požívání alkoholu a omamných látek a jiná nebezpečí⁸⁴. Nejvíce aktivit zasahuje do oblasti prevence dopravních nehod dětí a mládeže. Školy navštěvují místní dopravní hřiště, kde žáci získávají praktické zkušenosti účastníka silničního provozu. V rámci vzdělávání školy také spolupracují se Speciálním pedagogickým centrem a Domem dětí a mládeže. Tato zařízení nabízejí kvalitní vzdělávací programy pro různé věkové kategorie mládeže. Veškeré aktivity škol jsou organizovány tak, aby byla zajištěna bezpečnost a zdraví.

Městský úřad ve spolupráci s různými složkami se rovněž zabývá prevencí bezpečnosti a zdraví mládeže. Zabývá se otázkou využití volného času dětí v odpoledních hodinách a organizuje různé zajímavé aktivity pro mládež. Podporuje vznik a provoz sportovních a kulturních zařízení. Školy jsou vyzývány k prezentaci své činnosti na veřejnosti. Děti z MŠ i žáci ZŠ jsou vedeni k zájmu o dění ve městě a svými aktivitami se do života města zapojují.

Evaluace podmínek k zajištění BOZP

Ze školského zákona vyplývá školám povinnost provádět každoročně vlastní hodnocení školy, které slouží jako podklad pro hodnocení školy ČŠI nebo zřizovatelem. Ve školách se pravidelně evaluují podmínky vzdělávání včetně podmínek BOZP⁸⁵. Evaluace probíhá podle ročního plánu. V mateřských školách se provádí každodenně hodnocení činnosti a vzájemná konzultace učitelek včetně projednání vzniku možného ohrožení zdraví dětí. Na konci každého pololetí je prováděna evaluace písemná. V MŠ i ZŠ jsou otázky bezpečnosti a ochrany zdraví projednávány na pedagogických radách škol. Z evaluační činnosti jsou z ní vyvozovány závěry pro další činnost.

⁸³ŠVP ZŠ Purkyňova, Vyškov

⁸⁴Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, v platném znění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

⁸⁵Zákon č. 561/2004 Sb., § 12, v platném znění

Bezpečnost a ochrana dětí v mateřských školách

V mateřských školách, kde jsou zařazeny děti od tří do šesti let, jsou vzhledem k věku dětí kladen na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí větší nároky na pedagoga než v základních školách. Z důvodu nedostatku finančních prostředků je maximálně využívána kapacita tříd a 28 dětí na jednu učitelku v MŠ je opravdu velká zátěž. Při velkém počtu dětí vniká větší riziko možného poškození zdraví dítěte v mateřské škole. Děti jsou při různých činnostech poučovány a upozorňovány na možná nebezpečí. V MŠ je to v podstatě neustálý proces upozorňování, vysvětlování, poučování a vedení dětí k získávání a osvojování základních pravidel chování v kolektivu vrstevníků.

Za účelem maximální ochrany zdraví dětí a žáků ve školách a zajištění prevence se provádí poučení dětí MŠ a žáků ZŠ jako součást výchovně vzdělávací činnosti. Záznam o poučení se provádí v třídní knize (přehledu výchovné práce). Každé poučení probíhá podle předem stanovené osnovy⁸⁶. V MŠ se s ohledem na rozumovou vyspělost provádí poučení dětí při pobytu a různých činnostech ve třídě, při pobytu na školní zahradě a při silničním provozu. Učitelky musí pohotově reagovat na momentální situaci ve třídě a poučení provádí podle potřeby při každodenní práci s dětmi. Poučení dětí v MŠ probíhá většinou formou vyprávění, hry, s použitím různých pracovních listů, besedy s příslušníkem Policie ČR. Učitelky seznamují děti s riziky při výchovné činnosti a upozorňují děti na možná nebezpečí při pobytu venku. Děti, které v době výkladu nebyly ve škole přítomny, poučí dodatečně, a provedou o tom zápis. Nejčastější frekvence poučování probíhá na začátku školního roku. Průběh adaptace dětí na nové prostředí představuje největší zátěž na děti i na učitelku. Děti jsou postupně seznamovány s budovou školy, vnitřním uspořádáním budovy, učí se orientovat ve třídě, v šatně, v ostatních prostorách školy i v celém areálu. Průběžně probíhá také seznámení dětí s režimem školy a činnostmi při pobytu v MŠ v průběhu dne.

Při pobytu dětí venku stanoví ředitel počet pedagogických pracovníků tak, aby na jednoho pedagogického pracovníka připadlo nejvýše dvacet dětí z běžných tříd⁸⁷. Tento počet může ředitel MŠ výjimečně zvýšit. V praxi bývá dodržována zásada, že se pobytu venku účastní vždy na jednu třídu dvě učitelky.

⁸⁶ Viz. příloha č.4

⁸⁷ Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, v platném znění

Bezpečnost a ochrana žáků v základních školách

Základní školy, stejně jako mateřské školy, jsou součástí vzdělávací soustavy a řídí se při zajištění bezpečnosti žáků při vzdělávání školským zákonem a dále vyhláškou o základním vzdělávání a plnění povinné školní docházky⁸⁸. V základních školách se provádí poučení žáků pravidelně před každou činností, škola pořádají zdravotnické soutěže, kurzy první pomoci, návštěvy dopravního hřiště a přednášky policistů, kde jsou žáci seznamováni s hrozícím nebezpečím a vedeni k prevenci. Stejně jako v MŠ jsou pro základní školy stanoveny počty žáků na jednoho pedagogického pracovníka, které jsou dodržovány.

Jak ukládá školský zákon, je ve vnitřních předpisech MŠ i ZŠ upravena také prevence sociálně patologických jevů, které v poslední době představují zvyšující se riziko z hlediska ohrožení bezpečnosti a zdraví ve školách. V posledních letech, kdy dochází k rychlému rozvoji techniky, tráví mládež spoustu času u počítače často až do nočních hodin. To vede ke zhoršení vzájemné komunikace, zhoršení čtenářské gramotnosti, žáci se neumí vyjadřovat, jsou podráždění a dochází k vzájemným střetům. To se projevuje zejména na druhém stupni základní školy. Základní školy se setkávají také se záškoláctvím, kdy může dojít k ohrožení zdraví žáka. Neomluvená absence žáka ve škole je vždy okamžitě řešena s rodiči.

V základních školách se občas vyskytují i projevy šikany dětí, jako je posmívání, zesměšňování nebo urážení žáka jiným spolužákem. U vyšších ročníků je pozorováno hrubé chování a vulgarita, a to u chlapců i u dívek. Při zjištění takových případů je opět okamžitě sjednána náprava⁸⁹. Ve školách dosud nebyly zjištěny projevy rasové diskriminace, nicméně občas dochází k napadení pedagoga rodiči žáků z řady některých nepřizpůsobivých skupin. K napjaté situaci dochází z toho důvodu, že tyto děti se nepřipravují na vyučování, nemají pomůcky a nezvládají učivo. Tato situace se řeší většinou přerazením žáka do speciální školy nebo přidělením osobního asistenta.

⁸⁸ Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a náležitostech plnění povinné školní docházky

⁸⁹ Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních Č.j.: 20 006/2007-51

Zajištění ochrany zdraví dětí a žáků v mateřských a základních školách je věnována velká péče. Otázka ochrany zdraví pedagogických pracovníků, kteří jsou při práci vystaveny stresu, nadměrnému hluku a strachu o zdraví jim svěřených dětí a žáků je spíše opomíjena a nadřízené orgány nezabývají. Ředitelé škol se touto problematikou zabývají v rámci možností daných legislativou.

Spolupráce škol se zdravotnickými a ostatními zařízeními a veřejností v oblasti BOZP

V zájmu každého vedoucího pracovníka ve školství i managementu v soukromém sektoru je snaha o maximální zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků vzdělávání, zaměstnanců a ostatních účastníků pracovního procesu. Vždyť objem finančních prostředků, kterých je stále všude nedostatek, vynaložených na prevenci BOZP je nižší než objem prostředky nutné na odškodňování školních i pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Za tímto účelem spolupracují zaměstnavatelé s různými odbornými zařízeními. Ředitelé škol využívají outsorsingu⁹⁰ a využívají služeb kvalifikovaných firem, aby žákům i zaměstnancům zajistili odborné informace a školení způsobilými odborníky. Příklady akcí k zajištění BOZP ve školách:

- školení 1. pomoci, školení zdravotníků zotavovacích akcí – Český červený kříž
- přednášky dětského a praktického lékaře na téma zdravá výživa, prevence přenosných chorob...
- besedy s psychologem na téma předškolní zralost, agresivita, hyperaktivita...
- besedy s Policií ČR na téma bezpečnost silničního provozu, kriminalita, diskriminace...
- besedy s hasiči na téma prevence požárů
- naučné programy pořádané DDM
- odborné semináře, školení
- spolupráce s odborným autorizovaným technikem pro BOZP a PO
- soutěže

⁹⁰ Cimbálníková, L., Manažerské techniky, Univerzita Palackého v Olomouci, 2010

3.4 Záznam z pozorování - BOZP ve školách

Předmět pozorování 1: **Prohlídka vnějšího stavu budovy a areálu školy**

Zjištění:

Vizuální prohlídkou nebyly zjištěny žádné nedostatky, které by mohly způsobit ohrožení BOZP. Na první pohled je vidět, že je plněn dlouhodobý záměr zřizovatele, ve kterém bylo rozhodnuto, že do roku 2013 budou provedeny opravy všech základních škol ve městě. Ve školách byla provedena výměna oken, zastřešení a celkové zateplení budov. V mateřských školách jsou z důvodu nedostatku finančních prostředků prováděny pouze nezbytně nutné opravy. V jedné mateřské škole byla vyměněna nevyhovující okna, druhá MŠ má provedeny opravy vstupů do budovy. Budovy MŠ se po příchodu dětí zamykají. V základních školách mají zřízeny elektrické zavírací systémy. Z finančních důvodů byly zrušeny funkce vrátných. Areály škol jsou chráněny oplocením. Pískoviště v mateřských školách jsou opatřeny ochrannými sítěmi. U zahradních prvků jsou vybudovány dopadové plochy. Pravidelně je prováděna údržba a prořezávání zeleně.

Předmět pozorování 2: **Prohlídka tříd, chodeb, šaten a provozních prostor ve škole**

Zjištění:

Třídy zkoumaných mateřských a základních škol jsou slunné, vytápěné na teplotu 20-22°C. V MŠ je zpravidla při pohybových aktivitách, před spaním a podle potřeby prováděno vyvětrání tříd. V základních školách se provádí větrání v době přestávek a při pohybových chvilkách. Počty dětí a žáků ve třídách odpovídají stanoveným normám. Třídy MŠ jsou vybaveny stolkami a židlemi pro děti, jejich velikost je přizpůsobena výšce postav dětí. V základních školách jsou zařízeny lavicemi a židlemi rovněž různých velikostí. Ostatní zařízení tříd tvoří police a skříňky určené k odkládání hraček a pomůcek. Interiéry tříd jsou vkusně vyzdobeny podle aktuálního ročního období. Po vyučování se třídy zamykají. Chodby škol jsou volné, není zde umístěn žádný nábytek. Jsou zde vyvěšeny pouze informační tabule a práce žáků. V každé škole je zřízen koutek se sedacím nábytkem, který je určen pro rodiče, čekající na vyzvednutí dětí. V základních školách je i oddechový koutek

s umyvadly a nápojovým automatem, kde mohou žáci svačit. Šatny určené k převlékání žáků jsou opatřeny drátěnými přepážkami a opatřeny zámek. V provozních prostorách školních kuchyní je dodržován zákaz vstupu cizích osob.

Předmět pozorování 3: Umístění bezpečnostního značení a pokynů

Zjištění:

V MŠ jsou vyvěšeny směrnice související s BOZP, jsou označeny jednotlivé místnosti a schodiště. Na viditelných místech jsou vyznačeny únikové trasy. Pro děti jsou informace znázorněny piktogramy. V základních školách je toto značení také provedeno, informace související s BOZP jsou vyvěšeny na přístupných viditelných místech na nástěnkách ve sborovnách a na jednotlivých pracovištích. V jedné ZŠ je orientace v budově usnadněna orientační tabulí u vchodu. Ve druhé škole jsou vyznačeny cesty jednotlivými křídly. Veškeré místnosti jsou označeny. V odborných učebnách a na jednotlivých pracovištích jsou vyvěšeny provozní řády. Na nástěnkách jsou vyvěšeny propagační materiály k ochraně zdraví.

Na všech zařízeních jsou označeny hlavní uzávěry přípojek energií.

Předmět pozorování 4: Umístění lékárníček a hasicích přístrojů

Zjištění:

Umístění lékárníček je ve školách viditelně označeno. V MŠ jsou lékárníčky rozmístěny podle typu budovy v dosahu tříd. Další lékárníčka je umístěna u školní kuchyně. V ZŠ je vypracována směrnice k rozmístění lékárníček v budově. Tyto jsou například ve sborovně, ve školní družině, ve školní kuchyni a na místech s větším rizikem úrazu, u tělocvičny, u plaveckého bazénu, a u dílny. Dále jsou ve školách přenosné lékárníčky, které jsou určeny pro použití na hřišti, na lyžařském výcviku, na výletě a na jiných akcích mimo budovu školy. Na všech školách je zřízena funkce zdravotníka. Ten zajišťuje plnění úkolů v oblasti péče o zdraví zaměstnanců a žáků. Zabývá se kontrolami lékárníček a jejich doplňováním.

V MŠ absolvovaly všechny učitelky, školnice a vedoucí školní jídelny kurz první pomoci. V ZŠ toto osvědčení mají vytipovaní pracovníci.

Předmět pozorování 5: Pořádek a čistota v prostorách školy

Zjištění:

Ve školách nebyly zjištěny závady v udržování pořádku a čistoty na pracovišti ze strany zaměstnanců. Zaměstnanci mají jasně stanovené náplně práce a odpovědnosti a zodpovídají za provádění úklidu a udržování pořádku na pracovišti. V MŠ jsou činnosti související s bezpečností a ochranou zdraví rozpracovány kromě školního řádu také v provozním řádu. Na pedagogické pracovníky jsou delegovány úkoly v oblasti vedení odborných kabinetů a péče o pomůcky. V ZŠ pomáhají pedagogům s přípravou a úklidem pomůcek žáci. Děti MŠ a žáci ZŠ jsou vedeni k udržování pořádku a čistoty ve svém okolí a péči o prostředí školy v rámci svých možností.

Předmět pozorování 6: Používání přidělených OOPP

Zjištění:

V mateřských školách všichni pedagogičtí pracovníci používají bílé pracovní kalhoty. V obou typech škol používali nepedagogičtí pracovníci pracovní oděv. OOPP mají zaměstnanci přidělené na základě vyhodnocení rizik s ohledem na vykonávanou práci.

Předmět pozorování 7: Chování žáků o přestávkách

Zjištění:

O přestávkách je prováděn na chodbách školy dozor nad žáky. Rozvrh dozorů v jednotlivých částech školy je vyvěšen na nástěnce. Učitel provádějící dozor pozoruje dění na určeném úseku. Při zjištění nevhodného chování, běhání nebo výtržnostech žáků tento pedagog sjednává nápravu, napomíná žáky a usměrňuje jejich projevy chování. Po dobu provádění šetření se nevyskytly ve školách mezi žáky žádné potyčky nebo projevy fyzického násilí, šikany nebo jiných sociálně patologických jevů. O přestávkách však došlo ke značnému zvýšení hlučnosti ve školách. Po skončení hlavní přestávky zůstal nepořádek v oddechové části, kde žáci svačili. Z toho lze usuzovat, ještě nemají zafixovány návyky péče o své okolí a životní prostředí a na rozvoj těchto kompetencí je třeba se zaměřit.

Řízený rozhovor se zaměstnanci škol

Osloveno bylo celkem 30 pedagogických i nepedagogických pracovníků v obou typech škol náhodně vybraných v rovnoměrném zastoupení.

Postup:

1. Příprava otázek
2. Provedení rozhovoru:
 - Úvod: požádání, vysvětlení, proč se dotazují, čeho se rozhovor týká.
 - Pokládání otázek, písemný záznam odpovědí.
 - Poděkování respondentům za ochotu a čas.
3. Vyhodnocení odpovědí, zpracování do tabulek

Otázka č. 1: Probíhá ve Vaší škole školení zaměstnanců BOZP?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
27	2			1	

Otázka č. 2: Myslíte si, že provádění prověrek BOZP je nutné?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
25	2	1	2		

Otázka č. 3: Přiděluje vám zaměstnavatel jinou práci, než kterou máte sjednanou v pracovní smlouvě?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
		4	22	3	1*

*Jiná odpověď zaměstnance: práce mě baví a nezajímám se, zda prováděné činnosti mám v náplni práce.

Otázka č. 4: Byl jste upozorněn na rizika vyplývající z provádění Vaší pracovní činnosti?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
20	2			8	

Otázka č. 5: Používáte přidělené OOPP?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
19	4		7*		

* PP ZŠ neměli OOPP přiděleny

Otázka č. 6: Víte, jak postupovat při vzniku pracovního úrazu?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
24	6				

Otázka č. 7: Víte, kde je na pracovišti umístěna lékárnička?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
22	5	1		2	

Otázka č. 8: Víte, jak postupovat při zjištění závady na pracovišti?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
21	4	3		2	

Otázka č. 9: Podílíte se na zajištění BOZP na pracovišti?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
18	3	2		7	

Otázka č. 10: Je ve Vaší škole povoleno kouření?

Hodnoticí škála

ano	spíše ano	spíše ne	ne	nevím	Jiná odpověď
		5	17	5	3*

*Jiná odpověď: Jeden dotazovaný uvádí, že kouření by se mělo zakázat všude, dva dotazovaní kuřáci si myslí, že škodlivost kouření se zveličuje a každý si má dělat, co chce.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo usnadnit vedoucím pracovníkům ve školství orientaci v právních předpisech významných z hlediska zajištění BOZP a upozornit na nejdůležitější problémy při jejich aplikaci v praxi. Dále jsem chtěla upozornit na významná rizika, která mohou vést ke vzniku úrazů a nemocí z povolání a poskytnout demonstrativní nastínění bezpečnostních opatření.

Při zpracování této práce vycházím z platných legislativních předpisů, vnitřních předpisů a zkušeností ředitelů zkoumaných mateřských a základních škol ve Vyškově. Ředitelé škol jsou si vědomi skutečnosti, že oblasti BOZP je třeba věnovat velkou pozornost a plní povinnosti plynoucí ze zákona k zajištění podmínek BOZP.

Změny ve společnosti, změny způsobu života a vývoj techniky kladou stále náročnější požadavky na zajištění takových provozních podmínek škol, které budou splňovat zákonem dané parametry k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a pracovníků škol. Je to složitý a nikdy nekončící proces, který však je třeba brát vážně a zodpovědně, protože zdraví je nenahraditelné a jeho cena se nedá ničím vyvážit.

Objekty škol a školských zařízení musí být udržovány ve stavu dle platných předpisů. Ředitel odpovídá za zajištění výuky v nezávadném prostředí, které bude řádně osvětleno, vytopeno a větráno. V řádných termínech musí být provedena revize zařízení. Ve školách je vedena dokumentace o provedených opravách. Školy vedou také evidenci externích kontrol provedených ve škole.

Na řediteli leží veškerá odpovědnost za průběh výuky zajišťované zdravotně a odborně způsobilými pracovníky. Tuto skutečnost zaměstnanec prokazuje předložením lékařské zprávy o provedení vstupní prohlídky, následně v průběhu výkonu zaměstnání probíhají pravidelné preventivní prohlídky. Při ukončení pracovního poměru absolvuje zaměstnanec výstupní lékařskou prohlídku. Odborná způsobilost se prokazuje předložením dokumentů o dosaženém vzdělání a odborné kvalifikace k výkonu činnosti. V zájmu ředitelů je zvyšování kvalifikace zaměstnanců škol a rozšiřování jejich odborných znalostí nejen v oblasti vzdělávání, ale i v oblasti BOZP. Ředitel školy stanovuje zaměstnancům podle druhu práce osobní ochranné pracovní prostředky, které zaměstnanci svědomitě používají.

Školy zabezpečuje bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců a také dětí, žáků a studentů. Výchova péče o zdraví je součástí ŠVP. Velká pozornost je věnována prevenci rizik, která mohou způsobit ohrožení bezpečnosti a zdraví při vzdělávání a zajištění maximální ochrany v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví ve školství. I přes zajištění veškerých podmínek a dodržování zásad stále dochází ve školách bohužel i k těžkým úrazům a poškození zdraví a k úrazům s následkem smrti. Příčinou může být i nedbalost nebo chvilková nepozornost. Výchova a vzdělávání dětí v MŠ a žáků v ZŠ vyžaduje stále větší požadavky na osobnost učitele a stále větší náročnost na zajištění bezpečnosti dětí a žáků. Podle rozvrhu je ve školách konán dohled nad žáky ve škole o přestávkách a mimo školu při různých akcích školy. Při vzdělávání musí být zajištěno dodržování stanovených pracovních postupů. Je třeba provádět bezpečnostní opatření, zajistit a sledovat zejména:

- dodržování platných právních norem na pracovišti
- zdravotní a odbornou způsobilost zaměstnance k výkonu povolání
- vyhodnocování rizik a přijímání preventivních opatření
- školení zaměstnanců o BOZP a poučování žáků o bezpečnosti a ochraně zdraví
- dohled nad žáky
- stav pracovišť dle platných norem
- stav zařízení dle platných norem
- vhodnou organizaci práce
- používání přidělených osobních ochranných pracovních prostředků

K zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví přispívá ve školách školní řád a jiné vnitřní předpisy. Zástupci zaměstnavatelů, tedy i ředitelé škol, musí pružně reagovat na mimořádné situace, události a změny právních předpisů a implementovat je do vnitřních směrnic školy. Uvolnění režimu v posledních letech přineslo uvolnění morálky, zhoršení a ochlazení vzájemných vztahů mezi lidmi, což se odráží i v chování současných dětí a žáků. Zejména u dospívajících žáků se ve školách setkávají s hrubým chováním a bezohledností, což může narušovat zavedené systémy ochrany zdraví a ohrožení bezpečnosti mladších a slabších spolužáků. Sociálně patologické jevy nejsou ve školách podceňovány, a v případě vzniku ihned řešeny.

K zajištění bezpečného prostředí školy využívají i zkušeností a vzájemné spolupráce s jinými školami a různými institucemi.

Použitá literatura a zdroje

1. Romaněnko, J., Skácelík, P., a kolektiv Legislativa BOZP ve školství, Praha, Soudy, 2008, 403s. ISBN 978-80-86846-26-2
2. Janáková, A., Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, Jihlava, Anag, 2011, 503s. ISBN 978-80-7263-658-3
3. Dandová, E., Bezpečnost a ochrana zdraví dětí ve školách, Praha, Aspi, 2008, 171s. ISBN 978-80-7357-373-7
4. Neubauer, T., BOZP v kostce neboli o čem je současná BOZP, Praha, Wolters Kluwer, 2010, 258s. ISBN 978-80-7357-556-4
5. Dandová, E., BOZP v otázkách a odpovědích, Praha, Aspi, 2008, 140s. ISBN 978-80-7357-374-4
6. Hanzl, J., Čermák, J., a kolektiv Školské zákony 2011, Praha, Eurounion, 2011, 551s. ISBN 978-80-7317-091-2
7. Cimbálníková, L. Manažerské techniky, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 150s, ISBN 978-80-244-2687-7
8. Romaněnko, J. BOZP ve školské praxi, Karviná, Paris, 2006, 316s. ISBN 80-903817-0-7
9. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ze dne 16. 12.1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v platném znění
10. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění
11. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
12. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání - školský zákon, v platném znění
13. Zákon č.563/2004Sb., o pedagogických pracovnících v platném znění
14. Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky BOZP v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy
15. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
16. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně

souvisejících zákonů, v platném znění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

17. Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, v platném znění
18. Zákon č. 186/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) v platném znění
19. Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci
20. Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí
21. Nařízení vlády č. 201/2010 Sb. o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu
22. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a náradí
23. Nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čisticích a dezinfekčních prostředků a ochranných nápojů
24. Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí
25. Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, v platném znění
26. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a náležitostech plnění povinné školní docházky, v platném znění
27. Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, v platném znění
28. Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, v platném znění
29. Vyhláška č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, v platném znění
30. Vyhláška č. 84/2001 Sb., o hygienických požadavcích na hračky a výrobky pro děti ve věku do 3 let
31. Vyhláška č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby
32. Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií

33. Vyhláška č.238/2011Sb. stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch
34. Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a snížení společenského uplatnění
35. Vyhláška č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, v platném znění
36. Metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních Č.j.: 37 014/2005-25
37. Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních Č.j.: 20 006/2007-51
38. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, aktualizovaná verze z 1. 9. 2007, Praha: VÚP, 2007
39. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Praha, VÚP, 2004
40. Školní vzdělávací programy zkoumaných MŠ a ZŠ
41. Vnitřní dokumentace MŠ a ZŠ v oblasti BOZP
42. www.zspurkynovavyskov.cz
43. www.cupcz.cz
44. Buletin Aktuality1-2/2011, Praha, CÚP, FN Motol, ISSN 1213-2119

Použité zkratky

BOZP – bezpečnost a ochrana zdraví při práci

PO – požární ochrana

MŠMT – ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ZŠ – základní škola

MŠ – mateřská škola

RVP – rámcový vzdělávací program

ŠVP – školní vzdělávací program

HACCP – systém kritických bodů, záruka zdravotní bezpečnosti potravin

HIV/ AIDS – virus/nemoc

WHO – Světová zdravotnická organizace

PC – osobní počítač

ČR – Česká republika

KHS – Krajská hygienická stanice

OIP – Oblastní inspektorát práce

DDM – dům dětí a mládeže

Přílohy

Seznam příloh:

1. Lhůty pro provedení revizí:
2. Provozní řád školní zahrady
3. Delegování úkolů v oblasti BOZP v MŠ
4. Vzory poučení dětí a žáků o bezpečnosti a ochraně zdraví
 - Vzor poučení dětí v MŠ: Poučení dětí o bezpečnost v budově
 - Vzor poučení dětí v MŠ: Poučení dětí při pobytu na školní zahradě
 - Vzor poučení dětí v MŠ: Poučení dětí při pobytu venku mimo areál MŠ
 - Vzor poučení dětí v MŠ Poučení dětí při cestování autobusem
5. Vzor poučení žáků ZŠ
6. Osnova školení BOZP pro zaměstnance

Příloha č. 1

Lhůty pro provedení revizí⁹¹:

Elektrické zařízení - budovy škol	revize	3 roky
Elektrické spotřebiče - držené v ruce	revize	1 rok
Elektrické spotřebiče - přenosné	revize	2 roky
Elektrické spotřebiče - připevněné	revize	3 roky
Hromosvody	revize	5 let
Plynové zařízení	revize	3 roky
Plynové spotřebiče	prohlídka	1 rok
Kotelna - plyn	revize	3 roky
Kotelna - plyn	odborná prohlídka	1 rok
Kotelna - plyn - měření CO, únik spalin	kontrola	1 měsíc
Kotelna - tuhá paliva	odborná prohlídka	1 rok
Kotelna - tuhá paliva - měření CO a spalin	kontrola	1 měsíc
Kotelna - tuhá paliva - provozní prohlídka	prohlídka	1 týdně
sklady tuhých paliv - staré zásoby	měření teploty	1 týdně
sklady tuhých paliv - nové zásoby	měření teploty	24 hodin
Tlakové nádoby	revize	1 rok
Hasicí přístroje a hydranty	revize	1 rok
Tělovýchovné nářadí	odborná prohlídka	1 rok
Komíny	kontrola - čištění	1 rok
Výtahy osobní	prohlídka	3 měsíce
Výtahy nákladní	prohlídka	6 měsíců

⁹¹ Vnitřní dokumentace MŠ v oblasti BOZP

Příloha č. 2

Provozní řád venkovní hrací plochy MŠ⁹²

Provozovatel:

Správce hřiště:

Za úklid hřiště odpovídá:

1. Do areálu školní zahrady je dětem povolen vstup jen v doprovodu vyučujícího nebo jiného zaměstnance školy.
2. Během pobytu na zahradě zajistí vyučující uzamčení branky
3. Používání zahradního zařízení povoluje učitel (skluzavka, houpačky, průlezky).
4. V areálu jsou všichni povinni zachovávat čistotu a pořádek.
5. Po skončení pobytu venku zajistí vyučující pořádek a zajistí úklid nářadí, náčiní a pomůcek, které potřeboval.
6. Vstup zvířat je z hygienických důvodů přísně zakázán.
7. Kola se odkládají do stojanu u zahradního domku.

Výklad pojmů.

Venkovní hrací plocha předškolních zařízení – je plocha určená k hraní a pohybu dětí. Plocha je nedílnou součástí předškolního zařízení.

Pískoviště – je ohraničená plocha s možností výměny písku, určená pro hraní dětí.

Písek – kopaný písek, který vyhovuje hygienickým požadavkům uvedeným ve vyhlášce

č. 135/2004 Sb., kterou se stanoví hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch.

Zařízení venkovních hracích ploch – jsou např. houpačky, kolotoče, skluzavky, prolézačky apod., které odpovídají z hlediska bezpečnosti, pravidelné údržby a systému kontroly ve smyslu ČSN EN 1176.

Údržba školní zahrady.

- vizuální kontrola areálu včetně zařízení 1x měsíčně
- úklid se provádí po každém pobytu na zahradě
- závlaha zatravněných ploch v letních měsících dle potřeby

Provozní doba zařízení

dle potřeby MŠ 6.30 – 16.30

Kontrola pískoviště.

U pískoviště se kontroluje:

- kvalita písku

⁹² Zpracováno podle Romaněnko, J., Skácelík, P., a kolektiv Legislativa BOZP ve školství, Praha, Soudy, 2008, 403s. ISBN978-80-86846-26-2

- provádění sanace písku, např. propařením, není vhodná chemická desinfekce pískoviště,
- zakrytí pískoviště – vhodným vzdušným materiálem, jako je např. hustá síťovina,
- četnost výměny písku – doporučená výměna písku závisí na zatížení pískoviště a prováděných opatření k sanaci písku,
- zdravotní nezávadnost písku – doklad o posouzení výrobku ve smyslu zákona č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky (především obsah toxických látek).

Kontrola hracích ploch:

Předmětem kontroly hracích ploch je:

- **kvalita zatravnění** – celistvost zatravnění, údržba,
- **kvalita závlahové vody**
- **uzavření hrací plochy**
- **provozní řád**
- **zařízení venkovních hracích ploch** – musí splňovat bezpečnostní normy, a to jak ve vztahu k prevenci úrazů, tak i ve vztahu k požadavkům zdravotní nezávadnosti.
(viz. ČSN EN 1176 a ČSN EN 1177).

Údržba hracích ploch

1) Denní úklid venkovní hrací plochy: (vždy do 8.00 hod.)

- Úklid odpadků z plochy hřiště
- Úklid – přehrabání pískoviště
- Pravidelná denní vizuální kontrola technického stavu herních prvků a mobiliáře

2) Průběžná péče o herní prvky a mobiliář

- Okamžité odstranění zjištěných nebo nahlášených závad

3) Péče o zeleň

- Sekání a úklid trávy
- Ohrabání a úklid listí
- Drobné prořezy keřů a dřevin

4) Údržba pískoviště

- Kontrola stavu obrub pískoviště
- Denní přehrabání pískoviště (odstranění hrubých nečistot)
- Zahřátí pískoviště
- 2 x během roku překopat – přeházet písek v pískovišti (úložišti písku)
- 1 x ročně výměna písku: březen/duben použit písek kopaný hrubosti 0,4)

5) Roční revize herních prvků

- Kontrola dle ČSN EN 1176 a 1177
- a) případná oprava
- b) likvidace – výměna za nový

Venkovní vybavení:

- 2x pískoviště

- 2x pružinová houpačka
- 1x skluzavka
- 4x průlezka
- 6x lavička+ stolek
- 2x lavička červená
- 1x stojan na kola
- zahradní domek na hračky a nářadí

Učitelky zodpovídají za bezpečnost dětí při pohybu venku a dle toho organizují činnosti tak, aby i preventivně předcházely úrazům.

Zahrada je uzavřená a je přehled o hrajících dětech na uvedené ploše.

Vybavení:

Pískoviště

Pružinové houpačky – použití - jedno sedící dítě, ne ve stoje

Průlezky – skluzavka, sjezd v sedu, nevybíhat v botách nahoru po skluzavce.

Před pobytem venku školnice zkontroluje jeho stav, vytahuje ochrannou síť nad pískovištěm (od 14 hod učitelka). V případě potřeby kropí zahradu + ostatní plochu v dostatečném předstihu, než půjdou děti ven. Rovněž učitelka průběžně zkontroluje stav vybavení – úrazová prevence.

Učitelky zametou dřevěné obklady pískoviště a stáhnou ochrannou plachtu na pískovišti.

Při odpoledním pobytu venku je branka odemčená pro vstup rodičů.

Zahradu uzamykají učitelky (odpolední směna) v 16.30.

Platnost od:

.....

Příloha č. 3

Delegování úkolů v oblasti BOZP v MŠ⁹³

<i>zaměstnanec</i>	<i>činnost</i>
ředitel	tvorba vnitřních předpisů sjednání odborného poradce pro BOZP delegování úkolů kontrola plnění zadaných úkolů a termínů
vedoucí školní jídelny	příprava směrnic pro ŠJ zajištění HCCP OOPP
učitelka 1	revize: termíny, firmy, dokumentace
učitelka 2	zdravotní způsobilost: školení, dokumentace termíny preventivních prohlídek,
učitelka 3	bezpečnost a ochrana zdraví dětí: dodržování vnitřních předpisů rodiči nemocnost dětí
učitelka 4	prevence rizik: kontrola hraček, pomůcek, zařízení
školnice	prevence rizik: stav budovy, bezpečnostní značení kniha závad
údržbář	hasicí přístroje údržby zahrady
kuchařka	kontrola lhůt spotřeby potravin pitný režim, HCCP

⁹³ Vnitřní dokumentace MŠ v oblasti BOZP

Příloha č. 4

Vzory poučení dětí a žáků o bezpečnosti a ochraně zdraví

Vzor poučení dětí v MŠ: Poučení dětí o bezpečnosti v budově ⁹⁴

1. Respektovat a plnit pokyny pedagoga.
2. Chodit ve třídě, v herně, po chodbách pomalu, nestrkat se navzájem.
3. Nevylézat na nábytek, nesahat na elektrické zásuvky /kryty!/ a elektrická zařízení.
4. Nevylézat na okna, stolky, skříňky, kryty topení.
5. Opatrnost při pohybu v umývárně a na WC / pozor na mokrou podlahu/.
6. Správně chodit po schodech – přidržovat se madla, nestrkat se, nepředbíhat, při chůzi ze schodů jít jednotlivě, přidržovat se madla, neskákat z posledního schodu.
7. Běhat přiměřeně, orientovat se v prostoru.
8. Neběhat mezi stolečky, s auty jezdit jen na koberci.
9. Nedávat hračky do úst, do nosu, do uší, nestrkat věci do elektrické zásuvky.
10. Pozor na horký čaj, polévku.
11. Nestříkat vodu po podlaze.
12. Na WC nestoupat na záchodovou mísu, nesedat na umývadla.
13. Ohlásit každé poranění svoje i kamaráda.

Datum poučení:

Vzor poučení dětí v MŠ Poučení dětí při pobytu na školní zahradě

1. Bezpodmínečně respektovat a plnit pravidla a dohodu při hře a TV činnostech na zahradě, respektovat pokyny pedagoga.
2. Bezpečně se pohybovat na TV zařízeních, nestrkat se, používat zařízení pouze k účelu, ke kterému je určeno /dohled pedagoga/.
3. Nepoužívat klacky, kameny, hračky proti druhému dítěti.
4. Nedávat do úst písek, neolizovat si ruce.
5. Přiměřené chování na průlezkách, ostatním zařízení zahrady – nestrkat se apod.
6. Vyhýbat se houpačkám, nechodit k nim blízko.
7. Nevstupovat na skluzavku zespoda /nevybíhat na ni v botách/.
8. Mít pokrývku hlavy, hodně pít při velkém horku.
9. Při jízdě na koloběžkách, tříkolkách, odrážedlech a jízdnicích kolech dbát pokynů učitelky, nestrkat se, nejezdit v protisměru.
10. Pro jízdu na jízdnicích kolech používat ochranné přilby.

⁹⁴ Vnitřní dokumentace MŠ Puškinova, Vyškov

Vzor poučení dětí v MŠ: Poučení dětí při pobytu venku mimo areál školy

1. Bezpodmínečně respektovat a plnit pokyny pedagoga.
2. Při procházce městem (mimo objekt školy) chodit v zástupu, používat vestičky, terčíky.
3. Vozovku přecházet po přechodu. Pokud není přechod, vstupovat do vozovky až pokud nejede žádné auto, rozhlédnout se, čekat na pokyn pedagoga, přecházet přímo, zbytečně se nezdržovat.
4. Nesbírat žádné pohozené předměty/ injekční stříkačky, sklo, ostré předměty apod. / - upozornit na nález pedagoga.
5. Neohrožovat se navzájem házením kamenů, nevhodným zacházením s klacíky apod.
6. Netrhat a nevkládat do úst žádné plody, listy, bobuloviny, houby ani známé jedlé plody.
7. Nesahat na žádná zvířata ani známá domácí / nebezpečí vztekliny, pokousání, poškrábání /.
8. Pozor na hroící nebezpečí od neznámých lidí.
9. Sledovat učitelku, neodbíhat, znát své jméno, mateřskou školu.
10. Psy nedráždit, přichází-li pes dítě očíhat, nebránit se a vůbec nereagovat, mluvit tichým, klidným hlasem, pokusit se zůstat stát, dokud pes neodejde.

Vzor poučení dětí v MŠ Poučení dětí při cestování autobusem

1. Bezpodmínečně respektovat a dodržovat pokyny pedagoga.
2. Nastupovat a vystupovat z dopravního prostředku jednotlivě, nestrkat se, nepředbíhat ostatní.
3. Při jízdě sedět v klidu, opřený o opěradlo, v případě cestování MHD se přidržovat madel.
4. Sledovat neustále pedagoga.
5. Pozor na cizí, neznámé lidi.
6. Nepřibližovat se k okraji nástupiště, dokud dopravní prostředek nezastaví.
7. Nenastupovat ani nevystupovat, dokud pedagog nedá pokyn.

Příloha č. 5

Vzor poučení žáků ZŠ⁹⁵

Podle bezpečnostních předpisů musí být v každém školním roce několikrát provedeno poučení žáků o bezpečném chování při činnostech ve škole a mimo školu.

Osnova poučení:

- Školní řád – příchod do školy, činnost ve třídách, o přestávkách, chování ve volných hodinách, před odpoledním vyučováním
- činnost v odborných učebnách – TV, dílny, F, Ch, laboratoř (doplňky vnitřního řádu)
- bezpečné chování na chodbách a schodištích (úrazy vznikají používáním nevhodné obuvi, při běhání, klouzání, jízdě po zábradlí, prudkým otevíráním dveří, rozbitím skleněných výplní)
- chování ve školní jídelně – kultura stolování, zacházení s potravinami
- dodržování hygienických návyků, prevence přenosných chorob
- zákaz nošení nevhodných, nebezpečných a cenných předmětů do školy (pyrotechnika, zbraně)
- chování při úraze svém nebo jiné osoby – ohlašovací povinnost, povinnost poskytnutí první pomoci, ohlašování trestných činů Policii ČR
- požární ochrana, požární evakuační plán, ohlašování požárů, pomoc, umístění hasicích přístrojů, druhy, použití
- zacházení s elektrickými spotřebiči, první pomoc
- důležitá telefonní čísla
- umístění hlavního vypínače elektrické energie, hlavního uzávěru vody a plynu

Poučení před odchodem na prázdniny

- dopravní kázeň, autonehody, první pomoc
- kontakt s neznámými osobami
- alkohol, kouření, omamné látky
- pyrotechnické výrobky
- nebezpečné hry a sporty – koupání (úžeh), hry na staveništi či jiných nevhodných zemědělských nebo soukromých objektech

Poučení před akcemi pořádanými školou

- výuka plavání
- školy v přírodě
- lyžařský kurz
- výlety, exkurze

Nejčastější příčiny úrazů

- nekázeň vlastní, nekázeň jiných
- míčové hry
- rvačky, honičky, neukázněné chování o přestávkách

⁹⁵ Vnitřní dokumentace ZŠ

Formulář ke vložení do třídní knihy⁹⁶

poučení	datum	provedl - podpis
Zahájení školního roku: školní řád, chování ve škole a mimo školu, zákaz nošení nebezpečných věcí, ohlašování úrazů, první pomoc, požární ochrana, důležitá telefonní čísla		
Poučení o bezpečném chování		
- Tv - v tělocvičně a na hřišti		
- při výuce plavání		
- Pv – ve školních dílnách		
- Pv – na školním pozemku		
- F – v odborné učebně		
- Ch – v odb. učebně a laboratoři		
Poučení před mimoškolními akcemi		
- škola v přírodě		
- lyžařský kurz		
- školní výlet		
- exkurze		
Poučení před prázdninami		
- podzimní (termín)		
- vánoční		
- pololetní		
- jarní		
- velikonoční		
- hlavní		

⁹⁶ Vnitřní dokumentace ZŠ v oblasti BOZP

Příloha č. 6

Osnova školení BOZP pro zaměstnance

Cíl školení: Seznámit zaměstnance a pedagogické pracovníky se základními otázkami BOZP platnými na pracovištích zaměstnavatele a mimo ně, jakož i s riziky ohrožujícími jejich zdraví.

Osnova školení:

1. Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb., čl. 31 - právo občanů na ochranu zdraví.

2. Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce (ZP), ve znění pozdějších předpisů - výtah z ustanovení §:
1,2,6,7,11,32,37,41,74,75,76,88,89,93,101,102,103,104,105,106,107,108,207,208,224,226,248,249,265,275,279,280,301,302,304,321,364,366,367,368,369,370,371,372,373,375,376,377,378,379,380,381,382, 383, 384,385,386,387,391,394

3. Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), ve znění pozdějších předpisů.

4. Nařízení vlády č. 361/2007Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci – vybrané §

5. Kontrolní orgány BOZP - IP - zákon č. 251/2005 Sb. o inspekci práce
- činnost odborových orgánů (§ 322 ZP)
- orgány ochrany veřejného zdraví

6. Nařízení vlády č. 201/2010 Sb. a ZP § 105, odst. 7 ZP – o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání

7. Školní úrazy – vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, ve znění pozdějších předpisů.

8. Traumatologický plán, nástěnné lékárníčky a brašny první pomoci – jejich vybavení a kontrola.

9. Pracovní řád – ZP § 306, vyhláška č. 263/2007 Sb.

10. Vyhláška č. 192/2005 Sb., kterou se mění vyhláška č. 48/1982 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

11. ZP § 104, nařízení vlády č. 495/2001 Sb.- poskytování, používání, údržba a čištění OOPP.

12. ZP § 238 – 247, vyhláška č. 288/2003 Sb. - zakázané práce zaměstnankyním,

13. Vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby, ve znění pozdějších předpisů.

14. Vyhláška č. 410/2005 Sb. - hygienické požadavky na prostory pro výchovu a vzdělávání dětí, v platném znění

15. Posuzování zdravotní způsobilosti - ZP § 103, odst. 1 písm. d), Zákon č. 258/2000 Sb., ILO 161, směrnice Min.Zdrav. č. 49/1967, Věstník MZdr. ČR 4/1996

16. Nařízení vlády č. 11/2002 Sb. – vzhled a umístění bezpečnostních značek a zavedení signálů.

17. Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí.

18. Nařízení vlády č. 101/2005 Sb. o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí.

19. Vyhláška č. 106/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů – o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti.

20. Zákon č. 350/2011 Sb. o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon)

21. Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

22. Metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních pod č.j.: 37 014/2005-25.

23. Vyhláška ČÚBP č. 50/1978 Sb. ve znění pozdějších předpisů, § 3.

24. Nařízení vlády č. 362/2005 Sb. o bližších požadavcích na BOZP na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky

25. Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů – vybrané §

26. Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon - § 29

27. Prováděcí vyhlášky k zákonu č. 561/2004 Sb., školský zákon, vztahující se k jednotlivým školám a školským zařízením

28. Kategorizace prací - § 37 zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, v platném znění; vyhl. č. 432/2003 Sb.

29. Nařízení vlády č. 91/2010 Sb. o podmínkách požární bezpečnosti při provozu komínů, kouřovodů a spotřebičů paliv

30. Seznámení s riziky

31. Ověřování znalostí – testem

Osnovu pro školení sestavil a školení provedl: V dne